

NO SPILVES LĪDZ ZUNDAM

14.–20. GS.

IZSTĀDES KATALOGS

RĪGA, 1999

Sastādītāja Dr. Pārsla Pētersone

@ Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 1999

Izstāde *No Spilves līdz Zundam* ir otrā Pārdaugavai veltītā izstāžu ciklā, ko, sagaidot Rīgas 800 gadu jubileju, organizē Latvijas Valsts vēstures arhīvs (*LVVA*). Tas ir stāsts par senas, Pārdaugavas vēsturei nozīmīgas teritorijas veidošanos un izaugsmi, tās iedzīvotājiem, viņu nodarbošanos un centieniem. Izstādes autoru mērķis ir ilustrēt arhīva fondu materiālu daudzveidību un informēt skatītājus par plašajām dokumentu izmantošanas iespējām Rīgas pilsētas un tās atsevišķo teritoriju vēstures izpētē.

Šodien gandrīz visa izstādē apskatītā teritorija ir saplūdusi vienā teritoriālā vienībā, kas pazīstama ar nosaukumu Iļģuciems. Taču iepriekšējos gadsimtos tā sastāvēja no vairākām saimnieciski un administratīvi patstāvīgām daļām.

Senākie ciemi šeit veidojās uz Sv. Gara konventam un Sv. Jura hospitālim piederošās zemes. Pirmo 19. gadsimtā sāka saukt par Iļģuciemu. Sākotnēji tas aizņēma nelielu teritoriju uz dienvidiem no Spilves pļavām, starp Rīgas–Daugavgrīvas ceļu un Mazo Daugavu jeb Zundu, iepretim Ķīpsalas ziemeļu galam. Ievērojami lielāks bija Jura jeb Zunda ciems. Tas atradās pie Mazās Daugavas sākuma posma, iepretim Ķīpsalai, vietā, kur izbeidzās senais Kurzemes ceļš. Ciema izaugsmi sekmēja šeit iekārtotā pārceltuve, kas kalpoja satiksmei ar Ķīpsalu un Rīgu. Savukārt rīdzinieki, izmantojot šo pārceltuvi, ērti varēja sasniegt Slokas, Buļļu un Daugavgrīvas ceļu. Kā teritoriāla vienība Zunda ciems kartēs atzīmēts līdz pat Pirmajam pasaules karam. Abu ciemu pirmie iedzīvotāji pārsvarā bija latvieši. Viņi nodarbojās ar dārzkopību un zvejniecību, izplatīts bija arī pārcēlāju un mastu šķirotāju amats. Kopš 17. gadsimta beigām te pakāpeniski veidojās turīgo latviešu slānis, kas galvenokārt bija iesaistīti tirdzniecības palīgamatos – preču transportā, šķirošanā, svēršanā un sākotnējā apstrādē.

Senais Iļģuciems robežojās ar Baltāsmuižas zemēm. Muižiņas nosaukums, pakārtoti īpašniekiem, vairākkārt mainījies: 18. gadsimta otrā pusē to dēvēja par Dāla, vēlāk par Mellerā muižu, bet 19. gadsimtā šo nelielo, gleznaino īpašumu Pārdaugavā sāka saukt par Baltāsmuižu. Muižas centra ansambļa ēkas nav saglabājušās. Ar padomju laika paneļa mājām apbūvēts un izpostīts arī muižas parks.

Iļģuciema tuvumā atradās arī 16. gadsimtā izveidotā Nordeķu muiža. Tagadējo nosaukumu tā ieguva 17. gadsimta beigās. Muižas centra ansamblis un plašais parks iekārtoti 18. gadsimtā.

Starp seno Jura ciemu jeb Zundu un Iļģuciemu atradās Dzegužkalns, ko sauca arī par Jēru kalnu. Tā nogāzē pilsēta jau 18. gadsimtā uzcēla ēku kompleksu armijas daļu izmitināšanai, kas ieguva nosaukumu *Polkovoī dvor*. 1893. gadā vairāk nekā divu hektāru plašā teritorijā sāka iekārtot Dzegužkalna parku, kas drīz kļuva par apkārtējo iedzīvotāju iemīlotu atpūtas vietu.

19. gadsimta otrajā pusē Zundā un Iļģuciēmā aktīvi sāka celt dažādas fabrikas un rūpniecības uzņēmumus. To veicināja Daugavgrīvas ostas tuvums un atļauja būvēt mūra ēkas. Straujais industrializācijas process ienesa jaunus akcentus teritorijas apbūvē un plānojumā, mainīja iedzīvotāju nacionālo un sociālo struktūru un dzīvesveidu.

Izstādes ekspozīcija sastāv no desmit tematiskām grupām:

I. Spilve	VI. Nordeķu muiža
II. Sv. Gara konventa īpašums	VII. Iedzīvotāji
III. Jura ciems	VIII. Pirmie latviešu uzņēmēji
IV. Dzegužkalns	IX. Saimniecība
V. Baltāsmuiža	X. Izglītība un sabiedriskā dzīve

Atbilstoši izstādes tematiskajām grupām veidots arī izstādes katalogs, kurā sniegts konspektīvs ekspozīcijas dokumentu raksturojums, bet parindēs minēti tēmai atbilstošie apzinātie dokumenti, ko izstādē nevarēja izlikt.

I. SPILVE

Spilves pļavas aizņēma gandrīz astoņus kilometrus garu un līdz trīs kilometriem platu Daugavas kreisā krasta teritoriju starp Bolderāju un Ilģuciemu. To šķērsoja Hapaka grāvis un tā pieteka Lāčupīte. Daudzus gadsimtus Spilves līdzenumu izmantoja pilsētnieku lopu ganībām un siena pļaušanai. 17. gs. pļavas bija sadalītas starp pilsētu un kroni. Valstij piederošajā Spilves daļā iedalīja pļavas dažādiem ierēdņiem un Rīgas cietokšņa garnizonam. Pļavu pilsētas daļa bija nodota rātes pārziņā, to lietoja pilsētas iestādes un privātpersonas. Speciāls dienests tika izveidots teritorijas nepārtrauktai apsardzei. Bez tam šeit sienu ieguva arī paši Pārdaugavas iedzīvotāji, gan kaimiņos dzīvojošie, gan arī no attālākajiem rajoniem.

Mūsu gadsimta divdesmitajos gados Spilvē 51 ha lielā teritorijā iekārtoja lidostu, ko trīsdesmitajos gados pārdēvēja par Spilves gaisa ostu. Tās īpašnieks bija Rīgas pilsēta, nomnieks – Pasta un telegrāfa departaments. Jau divdesmitajos gados tika uzcelti divi angāri: Rīgas–Liepājas reisa apkalpojošo lidmašīnu un privāto lidmašīnu novietošanai. Gaisa satiksmes kārtības regulēšanai uzbūvēja stacijas ēku ar pasažieru uzgaidāmajām telpām, pastu, muitu, policiju, komandantūru, meteoroloģisko staciju, restorānu u.c. Starptautisku nozīmi Gaisa osta ieguva 1928. gadā, kad Rīgu iekļāva vācu–krievu gaisa satiksmes sabiedrības „Deruluft” tīklā un līdz ar to šeit nosēdās lidmašīnas, kas uzturēja gaisa satiksmi no Vācijas uz Maskavu un Pēterburgu. Turpmāk šai kompānijai pievienojās arī poļu, zviedru un krievu aviosabiedrības. Trīsdesmito gadu beigās Rīgas gaisa osta bija iekļauta avioliņijās: Berlīne–Rīga–Tallina–Helsinki, Atēnas–Bukareste–Varšava–Rīga–Tallina–Helsinki, Stokholma–Rīga–Maskava, Rīga–Liepāja.

Spilves lidlauks kalpoja arī Latvijas armijas kara aviācijas vajadzībām. Galvenā militārās aviācijas lidlauka statusu tas saglabāja līdz pat 1940. gadam. No 1930. gada Spilves gaisa ostā mājvietu atrada arī Aizsargu aviācija, kura īpaši plašu darbību izvērta pēc 1934. gada. Vairākas ēkas, piemēram, moderni angāri un vadības mītne, šeit tika uzceltas tieši aizsargu vajadzībām.

1. Izraksts no Spilves 1551. gada graudu nodevu burtnīcas. 17. gs. 673. f., 1. apr., 789. l., 349.–394. lp.

Lai pamatotu Spilves zemju nomas noteikumus, Heinrihs Hake (Hacke) iesniedzis rātei izrakstu par pilsētai dodamo graudu apjomu 16. gs.

2. Johana fon Reiterna (Reutern) izmantotās Spilves pļavas gabala plāns. 1693. 2909. f., 1. apr., 120. l.

Zīmējis Eberhards Tolks (Tolks). Attēlotas izmantotās pļavas robežas, sniegtas ziņas par tās lielumu un kaimiņiem.

3. Spilves pļavu nomnieka Pētera Vaijera (Weyer) iesniegums rātei. 17. VI. 1696. 673. f., 1. apr., 789. l., 392. lp.

Autors sūdzas par kaimiņu pļavas gabala nomnieci, kura uzcēlusi pārāk augstu žogu.

4. Rīgas pilsētas apkārtnes ģeometrisks uzmērījums. 18. gs. 6828. f., 2. apr., 580. l.

Kartē attēlota Pārdaugavas teritorija no Katlakalna līdz Daugavgrīvai. Atzīmēta Spilves pļavu novietne.

5. Martina Dumpes izmantotā Pilsētas Spilves pļavas gabala situācijas plāni. 1724., 1749. 2909. f., 1. apr. 119., 117. l.

Attēlota teritorijas robeža, norādīta arī platība. Eksplikācijā – paskaidrojums par agrākajiem nomniekiem un nomas tiesību iegūšanu.

6. Pasta un telegrāfa departamenta direktora raksts par Spilves gaisa ostas noslogotību. 1937. 3686. f., 1. apr., 555. l., 7. lp.

Rakstā uzsvērts, ka Spilves gaisa osta apkalpo ne tikai militāro un aizsargu aviāciju, bet arī Latvijas Aeroklubu un civilo gaisa satiksmi. Bez tam lidostā regulāri ielido ārzemju kompāniju lidmašīnas. Tādēļ tiek ierosināts ierīkot otru gaisa ostu Kalnciema ielas rajonā.

7. Latvijas armijas Aviācijas pulka angāru un citu būvju shēmas. 30. gadi. 1469. f., 1. apr., 3618. l., 25. lp.

Shēmā ir angāra fasāžu zīmējumi, pamatplāni un situācijas plāns.

8. Mājas grāmata Aizsargu aviācijas mītnei Spilvē. 30. gadi. 3686. f., 1. apr., 643. l.

Rīgas policijas pārvaldes XI. iecirkņa Aizsargu aviācijas mītnes mājas grāmatā reģistrētas minētajā ēkā pierakstītās un izrakstītās personas – Aizsargu aviācijas darbinieki.

9. Aizsargu aviācijas priekšnieka pavēles. 1933. 1640. f., 1. apr., 498. l., 3. lp.

Pavēle Nr. 4. par Aizsargu aviācijas gadadienas datumu nosaka 5. augustu, kā arī liek veikt personālsastāva izmaiņas vienībā.

10. Latvijas armijas Aviācijas pulka angāru pieņemšanas akti. 1927.–1929. 1477. f., 1. apr., 809., 810., 818. l.

Lietās atrodas Spilves pļavās uzbūvēto angāru pieņemšanas akti ar detalizētiem ēku aprakstiem un plāniem.

Sk. vēl:

- 1. Dokumenti par Pilsētas Spilves pļavām. 1551.–1686.** Lietā atrodas nomnieku saraksti, dokumenti par pļavu pārvaldes jautājumiem, nomnieku iesniegumi u.c. 673. f., 1. apr., 789. l., 349.–394. lp.
- 2. Pilsētas Spilves pļavu plāns. 17. gs.** Attēlots pļavu situācija un sadalījums, sniegta informācija par nomniekiem. 2909. f., 1. apr., 125. l.
- 3. Kroņa Spilves zemju un pļavu plāns. 1723.** Attēlots pļavu dalījums, eksplikācijā – izmantotāju saraksts un platības lielums. 2909. f., 1. apr., 116. l.
- 4. Robežkarte starp Kroņa Spilves un Pilsētas Spilves pļavām. 1785.** Zīmējis Rīgas apriņķa revidents Karls fon Bronserts (*Bronsert*) un pilsētas revidents Dāvids Knēbušs (*Knebusch*). 2909. f., 1. apr., 128. l.
- 5. Kņaza Repņina izmantotās Pilsētas Spilves pļavas gabala plāns. 1799.** Zīmējis Karls fon Bronserts. Attēlots teritorijas situācijas plāns un robežas. 2909. f., 1. apr., 121. l.
- 6. Pilsētas Spilves pļavu plāns. 19. gs. sākums.** Attēlots atsevišķo pļavas gabalu iedalījums un norādīti to nomnieki. 2909. f., 1. apr., 126., 127. l.
- 7. Artilērijas bataljonam ierādītais Spilves pļavu gabala plāns. 1805.** Attēlota izmantotās teritorijas situācija un robežas. 2909. f., 1. apr., 122. l.
- 8. Kroņa Spilves pļavu plāns. 1814.** Attēlots pļavu sadalījums lietotājiem, eksplikācijā – nomnieku saraksts un izmantotās teritorijas lielums. 2909. f., 1. apr., 1133. l.
- 9. Pilsētas Spilves pļavu plāns. 1819.** Attēlots pļavu iedalījums nomniekiem, sniegta ziņa par katra pļavas gabala lielumu un nomnieku. 2909. f., 1. apr., 123. l.
- 10. Pasta komisāra Klūges (*Kluge*) izmantotā Kroņa Spilves pļavas gabala situācijas plāns. 1838.** Attēlota teritorijas situācija, lielums un robežas. 2909. f., 1. apr., 124. l.
- 11. Rīgas pilsētas valdes lieta par Spilves pļavu izmantošanu. 1882.** Lietā atrodas Rīgas pilsētas ekonomijas valdes sarakste ar Rīgas apriņķa virspavēlnieku par Spilves pļavu īpašuma tiesībām un izmantošanu. 2724. f., 1. apr., 527. l.
- 12. Rīgas pilsētas saimnieciskās komisijas lieta par Spilves pļavu izmantošanu. 1898.–1918.** Lietā atrodas dokumenti (sarakste, nomas līgumi) par Spilves pļavu atsevišķu gabalu iznomāšanu. Saglabājies arī iznomājamo teritoriju situācijas plāns. 2764. f., 3. apr., 832. l.
- 13. Aizsargu aviācijas Apmācības eskadriļas komandiera pavēles. 1934. 3686. f., 1. apr., 776. l.**
- 14. Aizsargu aviācijas angāru projekts. 30. gadi. 3686. f., 1. apr., 556. l.**

II. SV. GARA KONVENTA ĪPAŠUMS

Pāvesta legāts Modemas Vilhelms 1226. gadā piešķīra Svētā gara konventam teritoriju pie Zunda (Mazās Daugavas) ietekas Daugavā, iepretim Ķīpsalas ziemeļu galam. Uz Ziemeļiem no tā atradās Spilves pļavas. Šo lauku īpašumu – nelielu muižiņu ar saimniecības ēkām lejasvācu izloksnē dēvēja par Hiligen geest hove (Heiligen Geist Hof). No tā arī vēlāk apkārtnē ieguvusi nosaukumu – Hiligzeem, bet 19. gs. sākumā – Ilgezeem, Ilģuciems.

17. gs. šeit izveidojās ciems, kurā galvenokārt dzīvoja zvejnieki, enkurnieki, pārcēlāji, kokmateriālu šķirotāji, liģeri, loči. Teritoriju šķērsoja divi pilsētai nozīmīgi ceļi. Pie Dzegužkalna no lielceļa, kas sākās pie Zunda pārceltuves Daugavas krastā, nozarojās Buļļumuižas ceļš. Tas kalpoja Rīgas sauszemes satiksmei ar Kurzemi. Otrs ceļš cauri nelielajam Ilģuciemam Mazās Daugavas krastā veda uz Bolderāju un Daugavgrīvas cietoksni. Šie ceļi vēlāk pārveidojās par Ilģuciema galvenajām satiksmes artērijām – Buļļu un Daugavgrīvas ielu.

Ciemi nopostīja Ziemeļu kara gados. 1731. gadā šeit uzskaitītas tikai 16 dzīvojamās mājas, un iedzīvotāju skaits, salīdzinot ar pirmskara stāvokli, bija sarucis vairāk nekā uz pusi. 18. gs. beigās māju skaits jau tuvojās 40, bet 19. gs. Ilģuciems izveidojās par ievērojamu Rīgas rūpniecības centru.

1. Sv. Gara konventa Ilģuciema gruntsgabalu plāns. 1704. 6828. f., 2. apr., 579. l.

Zīmējis Eberhards Tolks. Attēlotas gruntsgabalu robežas. Eksplikācijā – gruntsgabalu nomnieku saraksts.

2. Sv. Gara konventa Ilģuciema gruntsgabalu plāns. 1848; kopija 1853. 6828. f., 2. apr., 623. l.

Attēlotas gruntsgabalu robežas un apbūve.

3. Sv. Gara konventa Ilģuciema gruntsgabalu plāns. 1882. 6828. f., 2. apr., 656. l.

Zīmējis R. Štegmans (Stegmann), izmantojot 1873. gada uzņēmējumu. Attēlotas gruntsgabalu robežas un apbūve. Eksplikācijā – īpašnieku saraksts un gruntsgabalu lielums.

4. Sv. Gara konventa iesniegums Rīgas pilsētas valdei par īpašuma tiesību atzīšanu uz Ilģuciema gruntīm. 1894. 2724. f., 2. apr., 1034. l.

Lūdz pilsētas valdi Sv. Gara īpašuma robežas Ilģuciemā noteikt pēc 1853. gadā sastādītā plāna.

5. Pilsētas mērnieka R. Štegmaņa slēdziens par Sv. Gara konventa īpašuma robežām Ilģuciemā. 1894. 2724. f., 2. apr., 1034. l.

Mērnieks secinājis, ka robežu noteikšanai izmantojams 1853. gada plāns.

Sk. vēl:

- 1. Sv. Gara konventa Ilģuciema gruntsgabalu plāns. 1789.** Izgatavojis Dāvids Knēbušs (*Knebusch*). Attēlotas gruntsgabalu robežas un sniegts zemes kvalitātes raksturojums. Eksplikācijā dots nomnieku saraksts un dati par gruntsgabalu platību. **6828. f., 2. apr., 585. l.**

2. **Sv. Gara konventa Ilģuciema gruntsgabalu plāns. 1816.** Zīmējis zvērināts mērnieks Georgs Rinks (*Rinck*). Attēlota gruntsgabalu parcelācija un apbūve. Eksplicācijā – ziņas par gruntsgabalu lielumu un nomniekiem. *2909. f., 1. apr., 129. l.*
3. **Rīgas pilsētas valdes lieta par Sv. gara konventa īpašuma tiesībām uz Ilģuciema teritoriju. 1894.** Lietā atrodas Sv. Gara konventa administrācijas 1894. gada 16. novembra iesniegums pilsētas valdei ar norādi, ka minētā teritorija kopš vairākiem gadsimtiem pieder konventam. To apstiprina arī pilsētas mērnieka R. Štegmaņa 1853. gadā izgatavotais Sv. Gara konventa gruntsgabalu plāns. *2724. f., 2. apr., 1034. l.*
4. **Sv. Gara konventa Ilģuciema gruntsgabalu plāns.** Izgatavojis pilsētas mērnieks V. Grots (*Grott*). **1905.** Attēlotas gruntsgabalu robežas, identifikācija pēc grupu numuriem. *6828. f., 2. apr., 723. l.*

III. JURA CIEMS jeb ZUNDS

Viduslaikos zemes pie Daugavas attekas, kuru sauca par Zundu vai Mazo Daugavu, iepretim Ķīpsalai, kur izbeidzās Kurzemes ceļš (pie tagadējās Ūdens ielas), tika piešķirtas Sv. Jura hospitālim, kas savas virsīpašuma tiesības saglabāja līdz pat 20. gs. Gadsimtu gaitā gruntsgabali pakāpeniski tika apbūvēti un šeit izveidojās Jura ciems jeb Zunds, kas iedzīvotāju skaita ziņā bija lielākais ciems Pārdaugavā. 1692. gadā šeit bija uzceltas 102 dzīvojamās mājas. Satiksmes uzturēšanai ar Ķīpsalu un Rīgu šeit bija ierīkotā pārceltuve. Savukārt rīdzinieki, izmantojot pārceltuvi, ērti varēja sasniegt Slokas, Buļļu vai Daugavgrīvas ceļu. Ciema iedzīvotāju galvenā nodarbošanās bija cilvēku un mantu pārvadāšana pār Daugavu, tādejādi līdz pat tilta ierīkošanai 1714. gadā viņi ieņēma būtisku vietu Rīgas sakaru sistēmā. Svarīgs nodarbes veids agrākajos gadsimtos bija arī dārzeņu audzēšana ne tikai savām, bet arī tirgus vajadzībām.

Ziemeļu kara laikā ciema teritoriju nopostīja. Astoņpadsmitā gadsimtā šeit izveidojās jauna apbūve, taču savu kādreizējo nozīmi un lielumu ciems vairs neatguva. Līdz pat Pirmajam pasaules karam zīmētajās kartēs un plānos šo Pārdaugavas daļu atzīmēja kā atsevišķu teritoriālu vienību un dēvēja par Zundu vai Zunda ciemu. Pēc Pirmā pasaules kara tas pakāpeniski saplūda ar Ilģuciemu.

1. **Sv. Jura hospitāļa īpašumu saraksts. 1413. 673. f., 2^(k-1). apr., 48. l.**
2. **Jura ciema plāns. 1690. 6828. f., 2. apr., 570. l.**
Izgatavojis Eberhards Tolkss. Attēlota gruntsgabalu parcelācija. Eksplicācijā – gruntsgabalu nomnieku saraksts.
3. **Zviedru valdības redukcijas komisijas rīkojums par Sv. Jura hospitālim piederošo gruntsgabalu nepakļaušanu redukcijai. 1695. 8. f., 3^f. apr., 114. l.**
Redukcijai netiek pakļauti visi Sv. Jura hospitāļa īpašumi, kā arī Rīgas pilsētai piederošie zemes īpašumi uz Daugavas salām.
4. **Sv. Jura hospitāļa gruntsgabala plāns. 1863. 2724. f., 2. apr., 298. l., 115. lp.**
Teritorija iznomāta tirgotājam Aleksejam Gorohovam (Горохов). Attēlotas gruntsgabala robežas un apbūve.
5. **Sv. Jura hospitāļa gruntsgabals Ūdens ielā. 1888. 2764. l., 2. apr., 750. l.**

Gruntsgabalu nomājusi Karoline Šrēdere (Schröder); viņa nomas tiesības un uzceltās trīs ēkas 1900. gadā pārdevusi pilsētai.

6. Sv. Jura hospitāļa gruntsgabalu plāns. 1913. 2724. f., 2. apr., 298 l., 195. lp.

Attēlotas gruntsgabalu robežas, norādīti nomnieku uzvārdi, grupas un grunts numurs.

Sk. vēl:

1. **Jura ciema plāns. 1690.** Attēlota gruntsgabalu parcelācija. 2909. f., 1. apr., 1123. l.
2. **Jura ciema zemju un gruntsgabalu lielums. 1690.** Gruntsgabalu nomnieku saraksts, izmantotā gruntsgabala lielums un zemju kvalitātes raksturojums. 2909. f., 1. apr., 1123. l.
3. **Jura ciema plāns. 1744.** Attēlotas gruntsgabalu robežas. 2724. f., 2. apr., 298. l., 95. lp.
4. **Sv. Jura hospitāļa gruntsgabalu plāns. 1866.** Izgatavojis F. Vīkmans (*Wiekmann*). Attēlotas gruntsgabalu robežas un apbūve. Eksplicācijā – nomnieku saraksts un gruntsgabalu lielums. 6828. f., 2. apr., 94. l.

IV. DZEGUŽKALNS

Dzegužkalns ir vietas vecākais nosaukums, kas cēlies no netālajām Piņķu muižai piederīgā zemnieka Dzeguzes (Seggus) mājām. Senais vietvārds saglabājies arī 17. gs. kartēs. Nākošajā gadsimtā ieviesās arī otrs vietvārds – Jēru kalns (Lämmerberg).

Dzegužkalna virsotne ir visaugstākais dabiskais pacēlums Rīgā un sniedzas 28 m virs jūras līmeņa. Šaipus Buļļu ielai kāpu vaļņu nogāzē kopš 17. gs. bija iekārtota apbedījumu vieta. 1845. gadā Rīgas rāte te nolēma ierīkot kapsētu pilsētas visu kristīgo konfesiju trūcīgajiem iedzīvotājiem, kur par kapa vietu nebija jāmaksā. 1907. gadā šo kapsētu slēdza.

Vēl deviņpadsmitā gadsimtā kalnu, tāpat kā tuvāko apkārtni, aizņēma priežu mežs. Gadsimta beigās pēc vietējo iedzīvotāju iniciatīvas Rīgas pilsētas valde nolēma Dzegužkalnā iekārtot parku. 1893. gadā pilsētas dārzu direktors Georgs Kūfalts (Kuphaldt) izstrādāja parka projektu, tomēr plašākus darbus te uzsāka tikai 1900. gadā. Vispirms kalna nogāzē, kas piekļaujas Daugavgrīvas ielai, ierīkoja lapu koku apstādījumus un ierīkoja ieejas ceļu. 1911. gadā Ilģuciema parks jau bija labi iekopts: bija nostiprināti celiņi, izveidoti apstādījumi, sastādīti ceriņi un citi košumkrūmi. Kalna galā uzcēla nelielu kafijas paviljonu, bet nogāzē – vienkāršu estrādi.

Parku turpināja pilnveidot un kopt arī pēc Pirmā pasaules kara, kad darbus vadīja un uzraudzīja Rīgas pilsētas dārznieks Andrejs Zeidak (Seidak). Visu 20. gs. Dzegužkalna parks ir bijis Ilģuciema un Nordeķmuižas iedzīvotāju iecienīta pastaigu un atpūtas vieta.

Dzegužkalna dienvidu piekāpjē atradās t.s. Pulka sēta (Polkovoi dvor), kur plašajās kazarmās 1796. gadā bija novietots Toboļskas kājnieku pulks, bet vēlāk – Rīgas garnizona 116. kājnieku Malojaroslavļas pulks.

1. Rīgas saimnieciskās komisijas dokumenti par pilsētai piederošās teritorijas Polkovoi Dvor nodošanu valsts īpašumā. 1883. 2764. f., 2. apr., 424. l.

Lēmums par teritorijas nodošanu valstij pieņemts 1883. gada 15. IX. Lietā atrodas arī 1888. gadā izgatavotais 15 990 kvadrātpēdu lielās platības uzmērījuma zīmējums un apraksts.

2. **Polkovoī dvor situācijas plāns. 1903. 2724. f., 2. apr., 1257. l.**
Zīmējis pilsētas inženieris H. Rēmers (Römer). Attēlota apbūve un notekūdeņu grāvis.
3. **Rīgas saimnieciskās komisijas lieta Polkovoī dvor. 1911, 1912. 2764. l., 2. apr., 597. l.**
Lietā atrodas lēmums par nepieciešamību izgatavot precīzu teritorijas uzmērīšanu un ziņojums par to, ka pilsētas zvērīnātais mērnieks šo uzdevumu ir paveicis.
4. **Autotanku pulka ēku izvietojuma plāns Dzegužkalnā. 20. gs. 30. gadi. 1478. f., 1. apr., 383. l.**
Pulks izmantojis agrākās Polkovoī dvor celtnes starp Daugavgrīvas un Slokas ielu.
5. **Latvijas armijas Kara būvniecības pārvaldes daļas priekšnieka pulkvežleitnanta Artura Galindoma ziņojums par ēkas Slokas ielā 30 nomāšanu. 1939. 3316. f., 1. apr., 396. l., 567. lp.**
Aprakstīts pulkam kaimiņos atrodošās mājas un sētas sliktais stāvoklis un iespēja privātpersonu nelikumīgai iekļūšanai Autotanku pulka garāžā un noliktavās. Pilsētas valdei jāpanāk, lai teritorija tiktu sakārtota.
6. **Dzegužkalna parka gruntsgabala plāns. 1898. 2724. f., 2. apr., 1360. l., 4. lp.**
Izgatavojis pilsētas mērnieks R. Štegmans (Stegmann). Parks aizņem 2370 m² lielu teritoriju.
7. **Dzegužkalna parka projekts. 1893. 2770. f., 1. apr., 19. l.**
Georga Kūfalta 1893. gada plāna kopija.
8. **Paziņojums par mašīnbūves akciju sabiedrības R. H. Mantels un pārējo apkārtnes rūpnīcu ziedojumu Dzegužkalna parka iekārtošanai. 2. X. 1900. 2724. f., 2. apr., 1360. l., 16. lp.**
Apkārtējās fabrikas ziedojušas 430 sudraba rubļu lielu summu.

—
Sk. vēl:

1. **Rīgas pilsētas valdes lieta par Polkovoī dvor teritorijā uzceltās pilsētas kareivju dzīvokļu mājas un gruntsgabala pārdošanu. 1888.** Lietā atrodas Rīgas dzīvokļu pārvaldes iesniegums valdei par nepieciešamību pārdot līdz šim pilsētai piederējušo kareivju dzīvokļu māju kopā ar 425 kvadrātatis lielo gruntsgabalu Daugavgrīvas un Buļļu ielas stūrī. Līdz šim to izmantoja sapieru pulks. Bez dzīvojamās mājas te bija uzceltas arī smēde, šķūnis, aka un tualete. Par 5000 rubļiem šo gruntsgabalu ir gatava pirkt akciju sabiedrība *Iļģuciema alusdarītava*. Lietā atrodas pārdodamā gruntsgabala un alusdarītavas teritorijas situācijas plāns. 2724. f., 1. apr., 1408. l.
2. **Rīgas pilsētas valdes dokumenti par darbnīcu un šķūņu celtniecību 116. Malojarslavskas pulka teritorijā. 1899.–1914.** Pilsētas valde, pildot Baltijas ģenerālgubernatora rīkojumu, uzcelusi *Polkovoī dvor* teritorijā vairākus šķūņus un noliktavas. Lietā ir *Polkovoī dvor* situācijas plāns un jauncelāmo ēku projekti. 2724. f., 2. apr., 2574. l.
3. **Rīgas pilsētas valdes lieta par novadgrāvja izveidošanu blakus Polkovoī dvor teritorijai. 1903.** Lietā atrodas *Polkovoī dvor* pulka komandiera lūgumu Rīgas pilsētas valdei atjaunot aizsērējušo novadgrāvi, teritorijas situācijas plāns un Rīgas valdes celtniecības komisijas 1903. gada 11. XI sēdes protokols. 2724. f., 2. apr., 1257. l.
4. **Rīgas saimnieciskās komisijas lieta par parka un apstādījumu iekārtošanu Dzegužkalnā. 1898.–1900.** Lietā saglabājies Rīgas saimnieciskās komisijas 1898. gada 18. III sēdes protokols, kurā fiksēts lēmums iekārtot parku Dzegužkalnā. Šim nolīkam nepieciešami 3250 rubļu, ko varētu iegūt, pārdodot Iļģuciema

alusdarītavai 514 kvadrātasis lielu pilsētas gruntsgabalu. 1900. gada 6. marta sēdē klātesošie spiesti secināt, ka Dzegužkalna parka teritorija nekopta un aizaugusi. Pašu nepieciešamāko sakopšanas darbu veikšanai no pilsētas budžeta izdalīti 500 rubļu. 2764. f., 2. apr., 401. l.

5. **Rīgas pilsētas valdes lieta par parka iekārtošanu Dzegužkalnā. 1898–1911.** Risināts jautājums par līdzekļu iegūšanas ceļiem. Apkārtējo fabriku īpašnieki šim nolūkam ziedojuši 430 rubļu. 2724. f., 2. apr., 1360. l.
6. **Rīgas pilsētas dārzu un parku pārvaldes lieta par apstādījumu iekārtošanu Dzegužkalnā. 1898.–1914.** Lietā atrodas sarakste ar pilsētas valdi un privātpersonām par parka iekārtošanu Dzegužkalnā; līdzekļiem, plānojumu, darba gaitu. Saglabāties arī teritorijas apstādījumu projekts. 2770. f., 1. apr., 19. l.
7. **Rīgas pilsētas dārzu un parku pārvaldes lieta par Dzegužkalnā atrodošās Ilģuciema vecās kapsētas slēgšanu. 1915.** Lietā atrodas vairāku privātpersonu lūgumi saglabāt viņu ģimenes kapu vietas un sarakste ar pilsētas celtniecības komisiju par kapu žoga nojaukšanu. 2770. f., 1. apr., 18. l.
8. **Rīgas pilsētas Celtniecības pārvaldes lēmums par pilsētas ugunsdzēsēju stacijas ēku celtniecību Dzegužu un Slokas ielas stūrī. 9. XII. 1911.** Celtniecības valdes sēdē izskata stacijas ēkas projektu un celtniecības darbu tāmi. Kopējās paredzamās darbu izmaksas – 4465,55 rubļi. 2773. f., 1. apr., 68. l.
9. **Projekts pilsētas ugunsdzēsēju stacijas ēkām Dzegužu un Slokas ielas stūrī. 5. XII. 1911.** Izgatavojis pilsētas arhitekts R. Šmelings (Schmeling). Projektā dots ēku situācijas plāns, stāvu plāni, fasāžu zīmējumi un griezumi. Pievienota arī celtniecības darbu tāme. 2773. f., 1. apr., 68. l.
10. **Rīgas pilsētas domes lēmums par ugunsdzēsēju sestā depo celtniecību Dzegužkalnā, Slokas un Dzegužu ielas stūrī. 10. VI. 1913.** Depo iekārtošanai atvēlēts 600 kvadrātasu zemes. Celtniecība izmaksās 45 000 rubļu. 2704. f., 2. apr., 558. l.

V. BALTĀMUIŽA

Pastāvēšanas laikā muižai bijuši vairāki nosaukumi. 18. gs. to sauca par Dāla muižu, jo 1767. gadā īpašumu no Rīgas birģermeistara Hermana Vites fon Nordeka (Witte von Nordeck) atraitnes nopirka Rīgas muitas vecākais inspektors, vēlāk direktors, valsts padomnieks Hermanis Dāls (Dahl). Kā valsts ierēdnis Dāls atbalstīja Katrīnas II pilsētu reformas, kas saasināja viņa attiecības ar vietējiem birģeriem un pilsētas vadību. H. Dāls bija labi pazīstams ar krievu rakstnieku A. Radiščevu. Pēc H. Dāla nāves muižiņu mantoja viņa māsasmeitas vīrs Hermanis Frīdrihs Mellers (Möller); viņš pārņēma arī H. Dāla amatu Rīgas muitā.

19. gs. beigās Baltāmuiža (Weissenhof) piederēja fon Buxshevedenu (Buxheveden) dzimtai, un tās ilglaičīgs nomnieks bija latviešu agronoms Aleksandrs Rēze. 1860. gada 30. augustā Baltāmuižā pie A. Rēzes Pārdaugavas jaunieši tikās ar Krišjāni Valdemāru, Bernhardu Dīriķi un Juri Caunīti. Šeit viņi apsprieda un parakstīja statūtus jaundibināmai Latviešu rakstniecības biedrībai; tās darbībai Krievijas valdība atļauju tomēr nedeva.

Pēdējais Baltāsmuižas centra ēku ansamblis ar parku veidojies 18. gs. beigās. Skaistā dzīvojamā māja celta pašā Nordeķu–Kalnciema kāpu grēdas pakājē, ar skatu uz Spilves līdzenumu. Fasādes priekšā bijušas izveidotas regulāras puķu dobes, bet iepretim ieejas durvīm sākās ozolu aleja, kas veda uz Ilģuciemu un turpinājās kā Baltāsmuižas iela. Celtnes aizmugures fasāde bijusi vērsta pret nelielu regulāra plānojuma dārzu, kas tālāk pārgāja dabiskā, koptā ainavu parkā. Tas izvietojās kāpu grēdas nogāzēs līdz pat virsotnei. Līkumots celiņu labirints veda uz parka augstāko vietu, kur kā romantisks akcents bija ierīkotas dzimtas kapenes.

Otrā pasaules kara beigās Baltāsmuižas dzīvojamā ēka nodega, pamests bez pienācīgas kopšanas, iznīka arī skaistais parks.

1. **Piemiņas lapa Baltāsmuižas īpašnieka Hermana fon Dāla apbedīšanas ceremonijai. 1789. 4011. f., 1. apr., 891. l., 5. lp.**

2. Piemiņas lapa Baltāsmuižas īpašnieka Hermaņa fon Dāla apbedīšanas ceremonijai. 1789. 4011. f., 1. apr., 891. l., 10. lp.

3. Uzraksta teksts uz Baltāsmuižas īpašnieka Hermaņa Dāla zārka. 1789. 4011. f., 1. apr., 891. l., 55. lp.

4. Baltāsmuižas īpašnieka Karla barona Bukshevedena un viņa sievas Sofijas baronietes Bukshevedenas, dzim. baronese Tīzenhauzena (*Tiesenhausen*), ielūgums uz meitas kristību ceremoniju. 1875. 4011. f., 1. apr., 744. l., 92. lp.

Kristību ceremonija notika Baltāsmuižā.

5. Ielūgums uz Baltāsmuižas īpašnieka Karla barona Bukshevedena bērņu ceremoniju. 4. X. 1884. 4011. f., 1. apr., 95. lp.

Apbedīšana notika 7. oktobrī ap plkst. 2³⁰ pēcpusdienā.

6. Paziņojums par Baltāsmuižas īpašnieces Sofijas baronietes fon Bukshevedenas, dzim. fon Tīzenhauzenas, nāvi. 1911. 4011. f., 1. apr., 108. lp.

Baroniete mirusi Drēzdenē, 1911. gada 7. oktobrī.

7. Baltāsmuižā rīkotajā Latviešu valodas un literatūras biedrības dibināšanas sanāksmē izstrādātais un klātesošo parakstītais statūtu projekts. 7. IX. 1861. 1. f., 7. apr., 1887. l., 4.–6. lp.

Statūtu projektu parakstījuši: Kaspars Biezbārdis, Jakobs Biezbārdis, Krišjānis Valdemārs, Bernhards Dīriķis, Johans Klasons, Jānis Leitāns, Jūliuss Rēze, Aleksandrs Rēze u.c.

8. Bernharda Dīriķa iesniegums Baltijas ģenerālgubernatoram par Latviešu valodas un literatūras biedrības statūtu apstiprināšanu. 7. IX 1861. 1. f., 7. apr., 1887. l., 1., 2. lp.

Rīgā un Baltijas provincēs strauji pieaudzis izglītotu latviešu skaits, tādēļ, lai apmierinātu viņu garīgās intereses un vajadzības, nepieciešams dibināt Latviešu literāru biedrību. Autors lūdz apstiprināt šīs biedrības statūtus.

9. Vidzemes guberņas kancelejas lūgums Iekšlietu ministrijai noraidīt Latviešu valodas un literatūras biedrības dibināšanu un statūtu projektu. 30. XI. 1861. 1. f., 7. apr., 1887. l., 1., 35. lp.

Kā noraidījuma iemesls minēts apstākļi, ka Rīgā jau darbojas Latviešu literārā biedrība.

VI. NORDEĶU MUIŽA

Nelielā muižiņa, kuras šodienas adrese ir Buļļu iela 16, rakstītos avotos minēta (ar nosaukumu Grāves muiža) jau 1576. gadā. 17. gs. 90. gados to savā īpašumā ieguva Rīgas birģermeistars Vite fon Nordeks un kopš tā laika to sāka saukt par Nordeķu muižu. Reizēm tā uz īsu brīdi dēvēta arī par

Fogela, Grāves un Reima muižu. Reimu (Reim) ģimenei muižiņa piederēja līdz pat 1940. gadam.

Muižiņai piederēja 185 ha zemes. Agrākajos gadsimtos to galvenokārt izmantoja graudkopībai, bet 19. gs. lielāko daļu sadalīja sīkos apbūves gabalos. Neapbūvēta palika tikai muižas centra ansambļa teritorija ar plašo parku.

No 18. gs. veidotās Nordeķu muižas centra apbūves saglabājušās trīs ēkas. Vienstāvu koka dzīvojamās mājas arhitektūrā, kas veidota ar divslīpu, galos nošļauptu jumtu, vērojamas baroka arhitektūras iezīmes. Pret ielu vērsta jumta izbūve un ieejas portiks ar dubultkolonnām un frontonu izveidoti 19. gs., bet vienstāvu piebūves abos ēkas galos ir 19. un 20. gs. mijas darinājums. Interjerā dominē centrālā zāle ar atturīgiem klasicisma dekoratīviem elementiem. Vienkāršās arhitektūras formās veidota vienstāvu koka dārza māja. Tai augsti, izteiksmīgi laukakmeņu mūra pamati, vēl saglabājies arī kādreiz telpu apkurei izmantotais manteļskurstenis. Otra muižas dzīvojamā ēka, vienstāvu mūra celtnē ar mansarda jumta izbūvi, celta 1910. gadā pēc arhitekta Heinca Pīranga projekta.

Glezna, ainaviskā stilā veidotais Nordeķu muižas parks aizņem 3,6 ha. Šeit sastopama liela koku un apstādījumu sugu bagātība: lieli ozoli, Holandes liepas, bērzi, kļavas, robīnijas, Polijas lapegles, ciedru priede, kalnu priedes, Serbijas egles u.c.

1. Izkopējums no Nordeķu muižas zemju plāna. 19. gs. 2909. f., 1. apr., 225. l.

Attēlotas muižas zemes un centra apbūve.

2. Rīgas pilsētas valdes lieta par Nordeķu muižas gruntsgabalu regulēšanu. 1880. 2724. f., 1. apr., 1172. l.

Lietā atrodas Rīgas pilsētas valdes sarakste ar Nordeķu muižas īpašnieku A. Reimu un iedzīvotājiem par jaunu ielu ierīkošanu un tam nepieciešamo zemes gabalu atpirkšanu. Saglabājušies arī divi 1882. gadā mērnieka R. Štegmaņa izgatavotie gruntsgabalu plāni.

3. Nordeķu muižas nomnieku lūgums Rīgas valdei par nodokļu samazināšanu. 16. XII. 1880. 2724. f., 1. apr., 1169. l.

Lietā iedzīvotāju protestu vēstules pret nodokļu paaugstināšanu, kas ievērojami samazina saimniecības rentabilitāti.

4. Nordeķu muižas zemju daļas plāns. 1881. 2724. f., 1. apr., 1172. l.

Plānu zīmējis R. Štegmans. Attēloti Daugavgrīvas ielai pieguļošie gruntsgabali.

5. Nordeķu brīvprātīgo ugunsdzēsēju vienības iesniegumi Rīgas pilsētas valdei. 10. IX 1886. un 23. X 1887. 2724. f., 1. apr., 340. l.

Iesniegumos izteikts lūgums pēc pilsētas finansiāla atbalsta.

6. Nordeķu brīvprātīgo ugunsdzēsēju gada atskaites ziņojums. 1891. 2724. f., 1. apr., 340. l.

Atskaite nolasīta un apstiprināta 1892. gada 2. II kopsapulcē. Fiksēti ienākumi, izdevumi un galvenie darba virzieni.

7. No Nordeķu muižas neatsavināmās daļas atdalīto zemes gabalu plāns. 1925. 2909. f., 2. apr., 28. l.

Sastādījis zvērinātais mērnieks Ernests Caune. Attēlotas pārdoto gruntsgabalu, nepārdoto gruntsgabalu un pārējās Nordeķu muižas neatsavināmās daļas robežas un gruntsgabalu parcelācija.

—

Sk. vēl:

1. **Rīgas pilsētas valdes lieta par Nordeķu muižas iedzīvotāju sūdzībām nodokļu maksāšanas lietā. 1880.** Lietā atrodas iedzīvotāju sūdzības par pārāk augstiem nodokļiem – 8% no izmantojamā gruntsgabala vērtības. *2724. f., 1. apr., 1169. l.*
2. **Sarakste ar pilsētas valdi par brīvprātīgo ugunsdzēsēju vienībām patrimonālajā apgabalā. 1882.–1892.** Lietā atrodas Nordeķu muižas brīvprātīgo ugunsdzēsēju vienības darba atskaites. *2724. f., 2. apr., 340. l.*
3. **Rīgas pilsētas valdes dokumenti par Nordeķu muižas tilta labošanu. 1890.** Lietā pilsētas valdes sarakste ar īpašnieku A. Reimu par nepieciešamību uzturēt kārtībā esošo un celt jaunu tiltu muižas teritorijā. *2724. f., 2. apr., 1539. l.*
4. **Rīgas saimnieciskās komisijas lieta par īpašumu Nordeķu muiža. 1891.–1914.** Lietā saglabājušies saimnieciskās komisijas sēžu protokoli. Risināti gan gruntsgabalu pārdošanas, gan nodokļu maksas jautājumi, gan jaunu ielu veidošanas iespējas bijušajā muižas teritorijā. *2764. f., 2. apr., 457. l.*
5. **Rīgas pilsētas valdes lieta par ceļu iekārtošanu Nordeķu muižā un īpašuma teritorijas parcelācija. 1893.–1910.** Lai atvieglotu pieeju Rīgas–Bolderājas dzelzceļa stacijai, Nordeķu muižas teritorijā 1898. gadā tika izveidotas jaunas ielas: Kreslera iela, Emmas iela, Ķemeru iela, Smārdes iela un Tukuma iela. Tāpat tika paplašinātas Lielā un Mazā stacijas iela. Vietējo ielu tīkla pilnveidošana turpinājās arī turpmākajos gados. Lietā sarakste ar muižas īpašnieku A. Reimu, vietējiem iedzīvotājiem, ielu tīkla un muižas teritorijas plāni. *2724. f., 2. apr., 1557. l.*
6. **Rīgas pilsētas valdes dokumenti par Nordeķu muižas pirkšanu. 1908.** Īpašnieks A. Reims 1908. gada 23. martā piedāvājis pilsētai nopirkt 450 muižas gruntsgabalu, kas iznomāti dažādām privātpersonām. Pārdošanas cena – 174 800 rubļu. *2724. f., 2. apr., 1590. l.*
7. **Nordeķu muižas zemju plāns. 20. gs. sākums.** Attēloti muižai piederošās teritorijas gruntsgabalu parcelācija un apbūve. *2909. f., 2. apr., 29. l.*

VII. IEDZĪVOTĀJI

1704. gadā Ilģuciemā bija 46 apdzīvotas mājas, pie katras no tām bija arī neliels zemes gabals dārza iekārtošanai. Lielākā daļa iedzīvotāju bija latvieši: zvejnieks Jirgens Krastiņš, Ceipuļu Andrejs, Dāvids Lode, Jānis Cibris, Daniēls Ceipulis, Jānis Kauls, Klāvs Toms, Kristis Toms, zāģeris Tenis Skadiņš, Jānis Bauska, Jēkaba Šteinhauera atraitne, Matīss Šteinhauers, Klāvs Zariņš, kalējs Buntiņš, Baltakaza (Baltekass), Andrejs Siliņš, Jānis Ozoliņš, Jukums Medenis, Kaspars Telaste (Tellaste), audējs Atis Lediņš, Indriķis Kannenieks, audējs Lipsts Ivaņģis (Iwang), Tenis Ozoliņš, Mārtiņš Ozoliņš, Indriķis Vilkahtis (Wilkahht) u.c.

18. gs. beigās Sv. Jura ciema teritorijā uz dzīvi apmetās Prūsijas slepenpadomnieks, konsuls, tirgotājs Johans Vilhelms Helmunds (Helmund). Viņš nodibināja firmu Helmund & Sohn, nopirka astoņus gruntsgabalus, kur uzcēla vienu no pirmajiem rūpniecības uzņēmumiem – krūku fabriku (pie tagadējās Ūdens ielas). Pēc viņa nāves, 1809. gadā īpašumu mantoja dēls Viktors Folmerangs Helmunds.

19. gs. beigās vairākus Zunda gruntsgabalus sāka izmantot bagātais koktirgotājs Georgs Vilhelms Šrēders (Schröder). 1902. gadā viņš uzcēla modernu daudzdzīvokļu īres namu Bezdēlīgu un Ūdens ielas stūrī, kas uzskatāma par pirmo un vienīgo lielo un nozīmīgo celtni senā Zunda ciema vietā.

1. Rīgas iedzīvotāju ceturtnās revīzijas protokols. 1782. 1394. f., 1. apr., 1286. l.
2. Rīgas bāriņu tiesas lieta par Johana Vilhelma Helmunda mantojumu. 1809.–1810. 1380. f., 5. apr., 2325. l.
3. Iļģuciema iedzīvotāju lūgums pilsētas valdei par Daugavas krasta nostiprināšanu. 28. IX. 1891. 2724. f., 2. apr., 130. l., 13., 14. lp.
Uz iesnieguma parakstījušies lielāko vietējo fabriku īpašnieki un pārējie iedzīvotāji.
4. Georga Vilhelma Šrēdera gruntsgabala Ūdens ielā 3 ēku novērtējums. 1900. 2764. f., 2. apr., 750. l.
Gruntsgabals pieder Sv Jura hospitālim, šeit uzcelta dzīvojamā māja, paviljons ar pagrabu, šķūnis, tualete. Kopā ar sētu celtnu vērtība 2631 rublis. Lietā atrodas arī gruntsgabala plāns.
5. Sv. Jura hospitāļa Georgam Šrēderam izsniegtā zemes nomas samaksas kvīts. 1900. 2764. l., 2. apr., 750. l.
6. Daugavgrīvas ielas vienas daļas paplašināšanas plāns. 1914. 2764. f., 2. apr., 740. l.
Izgatavojis mērnieks R. Štegmans. Attēlots posms no Tvaika ielas līdz Poderaga ielai, kā arī ielai pieguļošie gruntsgabali, nosaukti to īpašnieki un uzceltās ēkas.

Sk. vēl:

1. Rīgas iedzīvotāju policijas reģistrs. Pārdaugava, Mūkusalā, Lielā Klīveru sala u.c. 1806. 1394. f., 1. apr., 1331. l.
2. Rīgas iedzīvotāju septītās revīzijas laikā sastādītais māju īpašnieku saraksts. Priekšpilsētas. 1816. 1394. f., 1. apr., 1437. l.
3. Iļģuciema iedzīvotāja Hansa Štrausa (*Strauß*) gruntsgabalu plāns. 1881. Viņam pieder divi gruntsgabali – Nr. 84 un Nr. 78. Vienā pusē robežojas ar Baltās muižas ielu, bet otrā – ar Nordeķu muižas teritoriju. Šeit uzceltas trīs ēkas. 2925. f., 1. apr., 180. l.
4. Daugavas attekai pieguļošo Iļģuciema gruntsgabalu plāns. 1892. Izgatavojis pilsētas mērnieks R. Štegmans. Attēlota Lomaņa (63/76) un Zengbuša (63/74) gruntsgabalu situācija. Eksplikācijā – ziņas par gruntsgabalu platību. 6828. f., 2. apr., 655. l., 9. lp.
5. Iļģuciema gruntsgabalu plāni. 19. gs. beigas, 20. gs. sākums. Plānos attēlotas gruntsgabalu (grupa 63, grunts 11, 14, 17, 50, 59, 61, 64) robežas, platība un apbūve. Identifikācijai – gruntsgabalu grupas un gruntis, kā arī policijas numuri. Sniegtas ziņas arī par gruntsgabalu īpašniekiem. 6828. f., 2. apr., 677. l.
6. Iļģuciema gruntsgabala 63/73 plāns. 1905. Izgatavojis pilsētas mērnieks R. Štegmans. Attēlotas gruntsgabala robežas. Eksplikācijā ziņas par gruntsgabala platību. 6828. f., 2. apr., 655. l., 8. lp.
7. Iļģuciema gruntsgabala 63/71 plāns. 1907. Izgatavojis pilsētas mērnieks R. Štegmans. Attēlotas gruntsgabala robežas un apbūve. Eksplikācijā – ziņas par gruntsgabala platību. 6828. f., 2. apr., 655. l., 6. lp.
8. Iļģuciema gruntsgabala 63/74 plāns. 1907. Izgatavojis pilsētas mērnieks R. Štegmans. Attēlotas gruntsgabala robežas un apbūve. Eksplikācijā – ziņas par gruntsgabala platību. 6828. f., 2. apr., 655. l., 7. lp.
9. Mazās Daugavas situācijas plāns. 1907. Attēlota Daugavas attekai pieguļošo gruntsgabalu situācija un apbūve, dotas norādes par īpašniekiem un gruntsgabalu platību. 2909. f., 2. apr., 23. l.
10. Iļģuciema gruntsgabala 63. grupa 149. grunts plāns. 1911. Izgatavojis pilsētas mērnieks R. Štegmans. Attēlotas gruntsgabala robežas. 6828. f., 2. apr., 655. l., 1. lp.
11. Iļģuciema gruntsgabalu plāns. 20. gs. sākums. Izgatavojis pilsētas mērnieks R. Štegmans. Attēlotas gruntsgabala 63/147, 63/149, 63/73, 63/1 robežas un sniegtas ziņas par platību. 6828. f., 2. apr., 655. l., 2. lp.
12. Iļģuciema gruntsgabala 77/41 plāns. 1911. Izgatavojis pilsētas mērnieks V. Grots. Attēlotas gruntsgabala robežas, eksplikācijā – ziņas par platību. 6828. f., 2. apr., 655. l., 3. lp.
13. Iļģuciema gruntsgabala 63/147 plāns. 1911. Izgatavojis pilsētas mērnieks V. Grots. Attēlotas gruntsgabala robežas, eksplikācijā – ziņas par platību. 6828. f., 2. apr., 655. l., 4. lp.
14. Iļģuciema gruntsgabala 63/73 plāns. 1911. Izgatavojis pilsētas mērnieks V. Grots. Attēlotas gruntsgabala robežas, eksplikācijā – ziņas par platību. 6828. f., 2. apr., 655. l., 5. lp.

IX. PIRMIE LATVIEŠU UZŅĒMĒJI

Kopš 17. gs. beigām Sv. Jura ciemā un Ilģuciemā pakāpeniski veidojās turīgo latviešu slānis. Pirmie latviešu uzņēmēji nodarbojās tirdzniecības palīgamatos, kas bija saistīti ar preču transportu, šķirošanu, svēršanu, sākotnējo apstrādi. Sakarā ar Rīgas ārējās tirdzniecības veiksmīgu attīstību 17. gs. pēdējā ceturksnī pieauga šo palīgamatu nozīme Rīgas saimnieciskajā dzīvē, palielinājās to ienākumi un līdz ar to arī Rīgas latviešu ekonomiskais spēks. Pirmie Rīgas latvieši kā pilntiesīgi Rīgas birģeri tiecās nostāties līdzās vāciešiem. Liela loma šajos centienos, sevišķi 18. gs., bija skaitliski nelielajam, bet ekonomiski spēcīgajam latviešu mastu šķīrotāju amatam. Daudzi latvieši (Šteinhaueri, Kalniņi, Dalbiņi, Muižēļi u.c.) nodarbojās ar šo amatu vairākās paaudzēs.

Mastu šķīrotāji sagatavoja pārdošanai vienu no visvērtīgākajām un dārgākajām Rīgas eksportprecēm. Tādēļ šī amata meistari, bet sevišķi to vecākie, bija turīgākie latvieši Rīgā. Viņiem visiem piederēja lielāki vai mazāki nekustami īpašumi. Liela daļa šķīrotāju turēja krogus un iebrucamās vietas, kas deva ievērojamus papildienākumus. 1782. gadā Zundā krogi piederēja pārcēlāja Nariņa atraitnei Katrīnai Muiželei, mastu šķīrotājiem Miķelim Grindelim un Matīsam Muiželim, liģerim Samam. Ilģuciema krogs bija loča Jāņa Dāles īpašums.

1795. gada Rīgas iedzīvotāju revīzijas sarakstos kā 2. ģildes tirgotāji minēti Zundas ciema iedzīvotājs, bijušais mastu šķīrotājs Miķelis Grindelis un Albrehts Muiželis ar diviem jaunākajiem brāļiem. 3. ģildē bija uzņemti 11 latviešu tirgotāji, kas gandrīz visi bija nākuši no mastu vai ozolkoka šķīrotāju amatiem.

Viena no pazīstamākajām ģimenēm Ilģuciemā 18. un 19. gs. mijā bija Reņģītes. Kā pirmais šeit apmetās uz dzīvi ienācējs no Kurzemes Miķelis Reņģītis, kurš otrajā laulībā bija precējies ar Piņķu muižas dzimtcilvēka meitu Mariju Brūveli. Ģimenei piederēja krogs pie Rīgas–Bolderājas ceļa. Pēc Miķeļa Reņģītes nāves viņa īpašumi tika novērtēti par 1251 sudraba rubli. Krogu, samaksājot 676 sudraba rubļus, paturēja dēls no pirmās laulības M. Komarovskis, kurš turpināja tēva iesākto darbu.

Labāk situētās latviešu ģimenes uzskatīja par goda lietu izskolot vismaz vienu bērnu par ārstu, mācītāju vai citu speciālistu. No Ilģuciemā un senajā Zundā kādreiz dzīvojošajām latviešu ģimenēm cēlušies: ārsts, zinātnieks un aptiekārs Dāvids Hieronīms Grindelis (1776–1836), viņa pusbrālis štāba ķirurgs cara armijā Georgs Eberhards Grindelis (1765–1806), veterinārijas profesors Viļņas universitātē Kārlis Justs Dāvids Muiželis (1799–1843), ārsts Miķelis Kalniņš (dz. 1777. gadā, miris 1847. gadā Vitenbergā kā hercogienes personiskais ārsts) u.c.

- 1. Rīgas pilsētas iedzīvotāju 1795. gada revīzijas protokols. 1394. f., 1. apr., 1308. l.**
- 2. Heinriha Ozoliņa mājas apraksts. 1810. 1380. f., 1. apr., 5172. l., 7. lp.**
Māja atradās Ilģuciemā, celta no koka, 6 ½ asis gara, 3 ½ asis plata.
- 3. Bāriņu tiesas lieta par Marijas Reņģītes mantojumu. 1834. 1380. f., 5. apr., 3639. l.**
Lietā atrodas dokumenti par mantojuma sastāvu, novērtēšanu, parādiem un mantošanu.
- 4. Zvejnieku cunftes grāmata. 1722.–1840. 4038. f., 2. apr., 2150. l.**
Cunftes locekļu vairākumu veidoja Ilģuciema iedzīvotāji: eltermanis Johans Nariņš, piesēdētājs – Pēteris Nariņš, vecākie – Hinrihs Krastiņš, Pēteris Kauls,

Hermanis Kaģe u.c. Lietā atrodas cunftes locekļu sanāksmju protokoli, saraksti, locekļu sievu saraksti u.c.

5. Mirušā Hinriha Nariņa un viņa sievas Barbaras Muiželes izsolē nodotā mantojuma saraksts. 1762. 1380. f., 1. apr., 3431. l., 13. lp.

Minēti izsolē pārdotie priekšmeti un arī pircēju uzvārdi. Kopējā izsolē iegūtā summa – 82 valsts dālderī 36 graši.

6. Rīgas Bāriņu tiesas lieta par Hinriha Nariņa mantojumu. 1774. 1380. f., 1. apr., 3431. l.

Lietā ir mantojuma sastāva saraksti, mantinieku un kreditoru pretenzijas, pieteikumi izsolei un izsoles rezultātu apraksti.

7. Rīgas bāriņu tiesas lieta par Elizabetes Krastiņas mantojumu. 1799.–1800. 1380. f., 5. apr., 1895. l.

Elizabete Krastiņa, dzimusi Vulfa, dzīvoja Ilģuciemā, uz viņas izmantotā gruntsgabala bija uzcelta koka dzīvojamā māja, ērbēģis, pirts, ratnīca un klēts ar stalli, rija, ledus pagrabs, sakņu pagrabs.

8. Reinholda Kāliņa Ilģuciemā uzceltās mājas raksturojums. 1809. 1380. f., 1. apr., 4905. l., 24. lp.

Īpašuma adrese ir Ilģuciems, pol. Nr. 10. Koka celtnē ir 4 ½ asis gara un 3 asis plata.

9. Sāls un graudu šķirotāja Heinriha Krūzes mantojuma saraksts. 1807. 1380. f., 1. apr., 4905. l., 1. lp.

Nelaiķim piederējušo īpašumu pārņēmis Ilģuciemā dzīvojošais latviešu uzņēmējs Pēteris Muiželis.

X. SAIMNIECĪBA

Sākot ar 18. gs. beigām Ilģuciemā un kādreizējā Jurģa ciema teritorijā sāka celt dažādas fabrikas un manufaktūras, bet 19. gs. šeit noritēja strauja rūpnieciskās zonas izveide. To labvēlīgi ietekmēja Daugavgrīvas ostas tuvums un atļauja celt mūra namus.

Vienu no pirmajiem rūpniecības uzņēmumiem – krūku fabriku Zundā (pie tagadējās Ūdens ielas) 18. gs. beigās uzcēla Rīgas vācu tirgotājs, Prūsijas konsuls Johans Vilhelms Helmunds. 1794. gadā Ilģuciemā sāka darboties slavenā Loderas manufaktūra, kuras nams Tvaikoņu ielā bija saglabājies vēl pēc Otrā pasaules kara. Nordeķu muižas teritorijā laikā no 1797. līdz 1808. gadam uzņēmējs Fogels iekārtoja vienu no trim pirmajām Rīgas papīrdzīrnāvām.

J. Šepeleram Ilģuciemā piederēja otra lielākā Rīgas vadmalas manufaktūra. Pirmās ēkas, likvidējot savu tabakas uzņēmumu, 1827. gadā gruntsgabalā uzcēla F. Haselkuss. Sākotnēji uzņēmumā strādāja 26 strādnieki. 1844. gadā uzņēmumu pārņēma Haselkusa kreditori, nodibinot akciju sabiedrību. No 1846. līdz 1856. gadam tās direktors rīkotājs J. Šepelers uzpīrka visas akcijas un kļuva par uzņēmuma īpašnieku. Ilģuciema vilnas audumu ražošanas uzņēmums jau 1847. gadā par dzinēju izmantoja tvaika mašīnu, strādnieku skaits laikā no 1842. līdz 1854. gadam svārstījās starp 273 un 503, bet peļņa – no 121 612 līdz 248 594 rubļiem.

1845. gadā E. Šmits Ilģuciemā iekārtoja mašīnkrūvju fabriku, ko inženieris H. Hekers nedaudz vēlāk reorganizēja par mašīnu rūpnīcu. Mehānismu darbināšanai fabrikā tika uzstādīta desmit zirgspēku jaudas liela tvaika mašīna. Strādnieku skaitam svārstoties no sešiem līdz 60 cilvēkiem, H. Hekera rūpnīca laikā no 1845. līdz 1864. gadam ražoja lauksaimniecības un tvaika mašīnas, decimālsvarus u.c. par 4645–18 470 rubļiem gadā.

Viens no lielākajiem uzņēmumiem bija akciju sabiedrība Tekstil, kas aizņēma kvartālu starp Baltāsmuižas, Riekstu un Piltenes ielu. Tā oficiālā adrese bija Baltāsmuižas ielā 3,5,7. Rūpnīca dibināta 1897. gadā ar 500 000 rbļ. lielu pamatkapitālu, kas 1900. gadā bija pieaudzis līdz 1,5 miljoniem rubļu. Fabrikā, kurā bija 850 strādnieku, ražoja dažādus vilnas audumus. Te veica pilnu ražošanas procesu, sākot ar vilnas vērpsanu, diedziņu apstrādi, aušanu, krāsošanu un beidzot ar audumu apretūru. Gada produkcijas vērtība divdesmitā gadsimta sākumā pārsniedza divus miljonus rubļu. Par savu teicamo produkciju nesen dibinātā rūpnīca jau 1901. gadā Rīgas 700 gadu jubilejas izstādē bija izpelņņusies lielo zelta medaļu.

Akciju sabiedrības galvenais birojs, direkcijas padomes sēdeklis un fabrikas vadības birojs, kā arī ražošanas noliktava atradās turpat Baltāsmuižas ielā 3, bet fabrikas pilsētas kantoris bija iekārtots Rīgas centrā – Jaunielā 37. Darbinieku atpūtai un kultūras pasākumiem akciju sabiedrība turpat Ilģuciemā, Daugavgrīvas ielā 50 ierīkoja fabrikas klubu. Pirmā pasaules kara gados fabrikas iekārtas un lielu daļu strādnieku evakuēja uz Iekšķrieviju. Pēc kara 1923. gadā uzņēmums darbību atjaunoja un turpināja ražot vilnas audumus. Vēlāk to pārveidoja par jaunu akciju sabiedrību Rīgas tekstilfabrika.

Daugavgrīvas ielā 34 (pēc toreizējās gruntsgabalu numerācijas), pie Daugavgrīvas un Buļļu ceļa nozarojuma 1863. gadā sāka darboties alus darītava Ilģuciems. Toreiz tā piederēja tirgotājam J. Hermanim. 1876. gadā fabrika nodega. Atjaunošanas darbus uzņēmās veikt jaunizveidotā akciju sabiedrība, kas vecajā vietā uzcēla pilnīgi jaunu, daudz modernāku alus brūzi. Kā viena no pirmajām visā Krievijas impērijā tā uzsāka iesala ekstrakta ražošanu. Līdz 1901. gadam te strādāja 50–75 cilvēki.

Pavisam netālu, Daugavgrīvas ielā 49 (pēc toreizējās gruntsgabalu numerācijas), atradās otra alusdarītava – Tanheizers. Tā dibināta 1870. gadā un, saglabājot pirmā īpašnieka piemiņu, vēl ilgi saglabāja nosaukumu Pulsa alus darītava. Brūža specializācija bija tumšais alus, un šeit tika gatavotas piecas alus šķirnes – Pilzenes, Izturētais, Kabineta, Marta alus un Porteris. Rīgā vien Tanheizera alu pārdeva 13 fabrikas tirgotavās.

1892. gada 1. maijā pilsētas valde pie Daugavgrīvas un Tvaikoņu ielas krustojuma atvēra Ilģuciema tirgu. Jau pēc četriem gadiem tirgus laukumu vajadzēja paplašināt. Kārtīgi sarindotajās koka būdās varēja nopirkt dažādus pārtikas produktus. Reizi nedēļā Ilģuciemā sabrauca apkārtējie zemnieki un pārdeva savu vedumu tieši no ratiem vai ragavām.

1. **Akciju sabiedrības Ilģuciema alusdarītava pilnsapulču protokolu grāmata. 1880–1903. 4751. f., 1. apr., 2. l.**
Sēdēs risināti dažādi administratīva un saimnieciska rakstura jautājumi.
2. **Lomaņa kokzāģētavas gruntsgabala situācijas plāns. 1881. 6828. f., 2. apr., 655. l., 10. lp.**
Izgatavojis pilsētas mērnieks R. Štegmans. Attēlotas gruntsgabala robežas un apbūve. Eksplikācijā – ziņas par īpašniekiem un gruntsgabala platību.
3. **Rīgas Tirdzniecības, rūpniecības komisijas lieta par atļaujas izsniegšanu V. Kerkoviusam un J. Bekam atvērt māla izstrādājumu fabriku Ilģuciemā. 1892. 2763. f., 2. apr., 1054. l.**

Lietā atrodas Vilhelma Ludviga Kerkoviusa iesniegums Rīgas pilsētas valdei, Celtniecības komisijas sēdes protokols un Vidzemes guberņas valdes akcepts.

- 4. Finanšu ministrijas Tirdzniecības un manufaktūru departamenta atļauja akciju sabiedrības *Iļģuciema kokzāģētava, bij. Lomans & Co*, dibināšanai. 27. IV. 1894. 2763. f., 2. apr., 1374. l., 1. lp.**
Sabiedrības dibinātāji ir Pirmās ģildes tirgotājs Gordians Lomans un Rīgas goda pilsonis Eduards Rudolfs. Sabiedrības pamatkapitāls ir 500 000 rubļu.
- 5. Vidzemes guberņas vecākā fabriku inspektora sastādītais R. G. Mantēja mašīnbūves un čuguna rūpnīcas novērtēšanas akts. 14. VI. 1895. 104. f., 1. apr., 93. l., 31. lp.**
Rūpnīcas teritorija aizņem 4728 kvadrātasis lielu teritoriju. Te uzceltas trīs vienkāršu koka un divas vienkāršu mūra ēkas. Fabrikā piecas tvaika mašīnas, trīs tvaika katli. Fabrikas ēkas un inventārs novērtēti par summu 160 277 rubļi 30 kapeikas.
- 6. Rīgas Tirdzniecības, rūpniecības komisijas lieta par atļaujas izsniegšanu firmai *Leopold Cassells & CO* ķīmiskās fabrikas atvēršanai. 14.XI.1897. 2763. f., 2. apr., 1096. l.**
Firmas vadītāji ir Vācijas pavalstnieki Leopolds Kasels un Artūrs Veinbergs. Guberņas valde šo lūgumu akceptējusi 1898. gada 21. II.
- 7. Akciju sabiedrības *Iļģuciema alusdarītava* direkcijas sēžu protokolu grāmata. 1899–1913. 4751. f., 1. apr., 4. l.**
Sēdēs risināti dažādi administratīva un saimnieciska rakstura jautājumi.
- 8. Vidzemes guberņas vecākā fabriku inspektora sastādītais fabrikas *Tekstils* novērtēšanas akts. 1900. gada 10. marts. 104. f., 1. apr., 96. l., 5. lp.**
Veicot fabrikas novērtēšanu, komisija secinājusi: fabrikas ēkas aizņem 7351 kvadrātasi lielu teritoriju. Pavisam te 34 mūra un 18 koka celtnes. To kopvērtība – 482 710 rubļu, bet pieskaitot vēl arī fabrikā uzstādīto mašīnu un iekārtu vērtību, fabrikas inventāra vērtība noteikta – 1 307 728 rubļi.
- 9. Ziņas par Rīgas drāšu fabriku. 1907. 104. f., 1. apr., 63. l., 127. lp.**
Fabrika dibināta 1873. gadā. Īpašnieks – Vestfālenes drāšu rūpniecības akciju sabiedrība. Adrese: Daugavgrīvas ielā 22 un Ūdens ielā 19. Ražo metāla stieples un troses, mēbeļu atsperes, ķēdes, mucas, iepakojuma kastes u.c. Gada produkcijas kopvērtība 1907. gadā – 2 173 775 rbļ. Nodarbināti 660 strādnieki.
- 10. Ziņas par R. Mantēja mašīnbūves akciju sabiedrības uzņēmumu. 1910. 104. f., 1. apr., 71. l., 49. lp.**
Uzņēmums dibināts 1879. gadā. Īpašnieks – akciju sabiedrība R. Mantels. Adrese: Daugavgrīvas ielā 35. Ražo iekārtas papīra un celulozes fabrikām, tvaika mašīnas, tvaika katlus, transmisijas u.c. Gada produkcijas kopvērtība 1910. gadā – 696 769 rbļ. Nodarbināti 454 strādnieki.
- 11. Ziņas par stikla rūpnīcu *Jacob Beck*. 1900. 104. f., 1. apr., 57. l., 58. lp.**
Fabrika dibināta 1889. gadā. Īpašnieks Jakobs Beks. Adrese: Jūlija iela 1. Gada produkcijas kopvērtība 1900. gadā – 198 315 rbļ. Nodarbināti 235 strādnieki.
- 12. Langes un Lomaņa gruntsgabalu situācijas plāns. 1904. 2724. f., 2. apr., 2327. l.**
Zīmējis R. Štegmans. Izkopējums no 1882. gada Rīgas plāna. Attēlotas gruntsgabalu robežas.
- 13. Rīgas drāšu fabrikas iekārtas un inventāra apraksts. 1905. 104. f., 1. apr., 97. l., 181. lp., arī 185., 186. lp.**

Uzskaitītas fabrikas ēkas, tajās izvietotās mašīnas un iekārtas.

14. **Akciju sabiedrības *Iļģuciema alusdarītava* direkcijas sēžu protokolu grāmata. 1913–1933. 4751. f., 1. apr., 10. l.**
Sēdēs risināti dažādi administratīva un saimnieciska rakstura jautājumi.
15. **Ģenerālmajora Zaļubovska pavēle par Rīgas fabriku evakuāciju. 8. VIII. 1915. 2765. f., 1. apr., 237. l.**
Lietā pavēles teksts un evakuācijai pakļauto Rīgas fabriku saraksts.
16. **E. Hazenkampfa ziņojums par anilīnkrāsu fabrikas *Leopold Cassells & Co* stāvokli. 1919. 2765. f., 1. apr., 546. l., 74. lp.**
Fabrikas juridiskais īpašnieks nav mainījies; ir nodoms atsākt ražošanu, taču nekas konkrētāks par to nav zināms.
17. **Iļģuciema stikla fabrikas rēķini par nosūtītajām precēm. 1932. 2765. f., 1. apr., 658. l.**
Ziņojumi Rīgas Fabrikantu biedrībai par preču eksportu uz Lietuvu.
18. **Akciju sabiedrības *Iļģuciema alusdarītava* direkcijas sēžu protokolu grāmata. 1934–1936. 4751. f., 1. apr., 6. l.**
Sēdes risināti dažādi administratīva un saimnieciska rakstura jautājumi.
19. **Iļģuciema tirgus ēkas projekts un būvdarbu tāme. 1910. 2724. f., 2. apr., 2271. l.**
Projekts sastāv no situācijas plāna, fasāžu zīmējumiem, pamatplāna un griezumiem. Ēkā paredzēts iekārtot kantori, kafejnīcu, sarga telpas un sabiedrisko tualeti.
20. **Iļģuciema tirgus plāns. 1904. 2763. f., 2. apr., 2192. l.**
Zīmējis R. Štegmans. Attēlota novietnes situācija un apbūve.

Sk. vēl:

1. **Ziņas par Iļģuciema vilnas aušanas fabrikas attīstību. 1900., 1907., 1908., 1910.** Uzņēmums dibināts 1793. gadā. Īpašnieks – akciju sabiedrība *Iļģuciema vilnas aušanas fabrika*. Adrese: Daugavgrīvas ielā 51. Gada produkcijas kopapjoms 1900. gadā – 155 000 rbļ., 1907. gadā – 600 000 rbļ., 1908. gadā – 570 000 rbļ., 1910. gadā – 530 000 rbļ. Uzņēmumā nodarbināti 225–258 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 39. lp.; 63. l., 146. lp.; 68. l., 180. lp.; 71. l., 121. lp.*
2. **Ziņas par Iļģuciema alusdarītavas attīstību. 1900., 1907., 1908., 1910.** Uzņēmums dibināts 1863. gadā. Īpašnieks – akciju sabiedrība *Iļģuciema alusdarītava*. Adrese: Daugavgrīvas ielā 46. Gada produkcijas kopvērtība 1900. gadā – 305 479 rbļ., 1907. gadā – 406 668 rbļ., 1908. gadā – 308 865 rbļ., 1910. gadā – 246 700 rbļ. Uzņēmumā nodarbināti 37–62 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 29. lp.; 63. l., 155. lp.; 68. l., 189. lp.; 71. l., 111. lp.*
3. **Ziņas par Adelheidas Pulsas alusdarītavas *Tannheiser* attīstību. 1900., 1907., 1908., 1910.** Uzņēmums dibināts 1870. gadā. Īpašnieks – A. Pulss. Adrese: Daugavgrīvas ielā 49. Gada produkcijas kopvērtība 1900. gadā – 185 000 rbļ., 1907., 1908. un 1910. gadā – 210 000 rbļ. Nodarbināti 27 – 33 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 56. lp.; 63. l., 131. lp.; 68. l., 1166. lp.; 71. l., 135. lp.*
4. **Ziņas par akciju sabiedrības *Iļģuciema kokzāģētava* attīstību 1900., 1907., 1908., 1910.** Uzņēmums dibināts 1872. gadā. Īpašnieki sākotnēji bija firma *Lomann & Co*, 1900. gadā – akciju sabiedrība *Iļģuciema kokzāģētava*, pēc 1906. gada – Gordians un Pauls Lomaņi. Adrese: Daugavgrīvas ielā 59. Nodarbojās ar kokmateriālu sagatavošanu eksportam. Gada produkcijas kopvērtība 1900. gadā – 374 033 rbļ., 1907. gadā – 441 000 rbļ., 1908. gadā – 420 000 rbļ., bet 1910. gadā – 687 541 rbļ. Nodarbināti 100 – 198 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 19. lp.; 63. l., 163. lp.; 68. l., 197. lp., 71. l., 103. lp.*
5. **Ziņas par Rīgas drāšu fabrikas attīstību. 1900., 1907., 1908.** Fabrika dibināta 1873. gadā. Īpašnieks – Vestfālenes drāšu rūpniecības akciju sabiedrība. Adrese: Daugavgrīvas ielā 22 un Ūdens ielā 19. Ražo metāla stieples un troses, mēbeļu atspere, ķēdes, mucas, iepakojuma kastes u.c. Gada produkcijas kopvērtība 1900. gadā – 2 506 311 rbļ., 1907. gadā – 2 173 775 rbļ., 1908. gadā – 2 027 849 rbļ. Nodarbināti 549–660 strādnieku. *104. f., 1. apr., 57. l., 59. lp.; 63. l., 127. lp.; 68. l., 162. lp.*
6. **Ziņas par R. Mantļa mašīnbūves akciju sabiedrības uzņēmuma attīstību. 1900., 1907., 1908., 1910.** Uzņēmums dibināts 1879. gadā. Īpašnieks – akciju sabiedrība *R. Mantels*. Adrese: Daugavgrīvas ielā 35.

- Ražo iekārtas papīra un celulozes fabrikām, tvaika mašīnas, tvaika katlus, transmisijas u.c. Gada produkcijas kopvērtība 1900. gadā – 1 062 233 rbļ., 1907. gadā – 795 000 rbļ., 1908. gadā – 850 000 rbļ., 1910. gadā – 696 769 rbļ., Nodarbināti 454–636 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 57. lp.; 63. l., 130. lp.; 68. l., 165. lp.; 71. l., 136. lp.*
7. **Ziņas par aušanas fabrikas *Tekstils* attīstību. 1900., 1907., 1908., 1910.** Uzņēmums dibināts 1884. gadā. Īpašnieks – akciju sabiedrība *Tekstils*. Adrese: Baltās muižas ielā 3/5. Gada produkcijas kopvērtība 1900. gadā – 1 250 000 rbļ., 1907. gadā – 1 700 000 rbļ., 1908. gadā – 2 500 000 rbļ., 1910. gadā – 3 500 000 rbļ. Nodarbināti 811–1336 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 55. lp.; 63. l., 132. lp.; 68. l., 167. lp.; 71. l., 134. lp.*
 8. **Ziņas par celulozes fabrikas *A. Heflinger & Co* attīstību. 1900., 1907., 1908., 1910.** Uzņēmums dibināts 1884. gadā. Īpašnieki: Karls Heflingers un Roberts Farbahs. Adrese: Ūdens ielā 7. Galvenais izstrādājums – celuloze; blakus produkti – kartons, soda, silikāti. Gada produkcijas kopapjoms 1900. gadā – 313 100 rbļ., 1907. gadā – 346 909 rbļ., 1908. gadā – 365 000 rbļ., 1910. gadā – 400 000 rbļ. Uzņēmumā nodarbināti 101–130 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 37. lp.; 63. l., 147. lp.; 68. l., 182. lp.; 71. l., 120. lp.*
 9. **Ziņas par Rīgas ķīmiskās rūpnīcas *Brāļi Jevtanoviči* attīstību. 1900., 1907., 1908., 1910.** Uzņēmums dibināts 1886. gadā. Īpašnieks – Rīgas I. ģildes tirgotājs Vjačeslavs Jevtanovičs. Adrese: Ilģuciemā, Tvaika ielā 4. Gada produkcijas kopvērtība 1900. gadā – 411 000 rbļ., 1907. gadā – 1 012 849 rbļ., 1908. gadā – 669 334 rbļ., 1910. gadā – 771 000 rbļ. Nodarbināti 178–266 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 23. lp.; 63. l., 158. lp.; 68. l., 192. lp.; 71. l., 108. lp.*
 10. **Ziņas par Rīgas anilīna krāsu fabrikas *Maizels un dēli* attīstību. 1900., 1907., 1908.** Uzņēmums dibināts 1887. gadā. Īpašnieks kopš 1907. gada – Vācijas pavalstniece Berta Maizela. Adrese: Ilģuciemā, Tvaika ielā 3. Gada produkcijas kopvērtība 1900. gadā – 200 000 rbļ., 1907. gadā – 100 000 rbļ. Nodarbināti 24 līdz 33 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 28. lp.; 63. l., 156. lp.; 68. l., 190. lp.*
 11. **Ziņas par E. Mausnera Rīgas nažu fabriku. 1900., 1907., 1908., 1910.** Uzņēmums dibināts 1887. gadā. Īpašnieks – Vācijas pavalstniece Emīlija Mausnera, dzim. Kunreiha. Adrese: Daugavgrīvas ielā 29. Direktors – Vācijas pavalstnieks – Valters Hasts. Ražo dažādus nažus un vīles, gada produkcijas kopvērtība 1907. gadā – 154 000 rbļ., 1908. gadā – 158 000 rbļ., 1910. gadā – 181 247 rbļ. Uzņēmumā nodarbināti 244 strādnieki. *104. f., 1. apr., 63. l., 139. lp.; 68. l., 167. lp.; 71. l., 128. lp.*
 12. **Ziņas par stikla rūpnīcas *Jacob Beck* attīstību. 1900., 1907., 1908., 1910.** Fabrika dibināta 1889. gadā. Īpašnieks 1900. gadā – Jakobs Beks, 1907. – Valija Burharde, dzim. Beka un Elizabete Burharde, dzim. Beka. Adrese: Jūlija ielā 1. Gada produkcijas kopvērtība 1900. gadā – 198 315 rbļ., 1907. gadā – 200 000 rbļ., 1908. gadā – 250 000 rbļ., 1910. gadā – 250 000 rbļ. Nodarbināti 235–334 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 58. lp.; 63. l., 129. lp.; 68. l., 164. lp.; 71. l., 137. lp.*
 13. **Ziņas par Rīgas mālu izstrādājumu rūpnīcas *Kerkovius & Co* attīstību. 1900., 1907., 1908., 1910.** Uzņēmums dibināts 1892. gadā. Īpašnieks – firma *Kerkovius & CO*. Adrese: Ilģuciemā, Tvaika ielā 2 (Daugavgrīvas 55). Ražo drenāžas caurules, balzāma pudeles, traukus ķīmiskiem produktiem. Gada produkcijas kopapjoms 1900. gadā – 78 000 rbļ., 1907. gadā – 90 000 rbļ., 1908. gadā – 125 000 rbļ., 1910. gadā – 120 000 rbļ. Nodarbināti 97–125 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 43. lp.; 63. l., 142. lp.; 68. l., 176. lp.; 71. l., 126. lp.*
 14. **Ziņas par Rīgas ādu fabrikas *Maizels & Sohn* attīstību. 1900.** Īpašnieks – Emīlija Maizele. Adrese: Daugavgrīvas ielā 29. Gada produkcijas kopapjoms 1900. gadā – 120 000 rbļ. Nodarbināti 150 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 45. lp.*
 15. **Ziņas par Rīgas anilīna krāsu fabrikas *Bergman & CO* (bijušo *Maizels & Sohn*) attīstību. 1910.** Īpašnieks – Rīgas pilsonis Johans Bergmans, Liepājas pilsonis Andrejs Ducmans un Rīgas II. ģildes tirgotājs Mārtiņš Osis. Akciju sabiedrība. Adrese: Ilģuciemā, Tvaika ielā 3. Direktors – Johans Bergmans. Gada produkcijas kopvērtība – 16 500 rubļu. Uzņēmumā nodarbināti 20 strādnieki. *104. f., 1. apr., 71. l., 110. lp.*
 16. **Ziņas par Rīgas anilīna krāsu fabrikas *Leopold Kassel & Co* attīstību. 1900.** Īpašnieks – Leopolds Kasels un sabiedrotie. Adrese: Daugavgrīvas ielā 51^a. Gada produkcijas kopvērtība 1900. gadā – 100 000 rbļ. Nodarbināti 130 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 261. lp.*
 17. **Ziņas par Juliusa Priferta ādu fabrikas attīstību. 1900.** Īpašnieks – Juliuss Priferfs. Adrese: Ilģuciemā, Tvaika ielā 1. Gada produkcijas kopvērtība 1900. gadā – 79 000 rbļ., nodarbināti 20 strādnieki. *104. f., 1. apr., 57. l., 311. lp.*
 18. **Rīgas pilsētas valdes lieta par sliežu ceļu iekārtošanu Ilģuciema kokzāģētavā, bij. *Lomann & Co*. 1903.** Kokzāģētavas īpašnieks iekārtojis sliežu ceļus caur sava uzņēmuma teritoriju, skarot arī tai pieguļošās ielas. Būvdarbu veikšana nav saskaņota ar pilsētas būvvaldi un neatbilst būvnoteikumiem. Pārkāpumi fiksēti protokolā un tiek pieprasīts tos novērst. Lietā atrodas kokzāģētavas teritorijas situācijas plāns. *2724. f., 2. apr., 2327. l.*
 19. **Akciju sabiedrības *Ilģuciema alusdarītava* sēžu protokolu grāmata. 1903–1930.** Sēdēs risināti dažādi administratīva un saimnieciska rakstura jautājumi. *4751. f., 1. apr., 6. l.*
 20. **Rīgas pilsētas domes ziņojums par vairāku fabrikai *Tekstils* piederošo zemesgabalu apmaiņu Baltās muižas ielas paplašināšanai. 1914.** Ielas iztaisnošanai no fabrikas teritorijas nepieciešamas 1085 kvadrātasis. Daļu no šīs teritorijas pilsēta kompensēs kā zemes piegriezumu, daļu naudā. *2764. f., 2. apr., 100. l., 5.–7. lp.*
 21. **Rīgas Tirdzniecības, rūpniecības komisijas lieta *Ilģuciema alusdarītava*. 1915.** Lietā atrodas Vidzemes guberņas valdes atļauja fabrikai izgatavot minerālūdeni un dažādas limonādes, kā arī Rīgas celtniecības komisijas 1915. gada 16. VI sēdes protokols, kurā arī akceptēta atspirdzinošu dzērienu ražošanas alusdarītavas fabrikas telpās. *2765. f., 2. apr., 1021. l.*

22. **Rīgas drāšu fabrikas ziņojums Rīgas fabrikantu biedrībai par fabrikas evakuāciju. 15. VIII 1915.** Fabrikas mašīnas un darbgaldi jau rekvizēti un notiek evakuācija uz Samaru atvaļinātā ģenerālleitnanta P. Mordvinova uzraudzībā. *2765. f., 1. apr., 238. l., 42. lp., 86. lp.*
23. **Rīgas pilsētas valdes dokumenti par gruntsgabalu apmaiņu ar akciju sabiedrību *Tekstils*. 1918.** Lai iztaisnotu ielu, pilsētā vēlējusies apmainīt noteiktu gruntsgabala daļu. Tagad *Tekstils* lūdz jautājuma risināšanu atlikt. *2724. f., 4. apr., 282. l.*
24. **Ziņas par Jakoba Lameka mašīnu fabriku un kuģu būvētavu. 1919.** Uzņēmums dibināts 1913./1914. gadā. Īpašnieks – Jakobs Lameks. Adrese: Daugavgrīvas ielā 13. Pirms kara te strādāja 30 cilvēku. Pēc Pirmā pasaules kara ēkas saglabājušās. Lai uzsāktu ražošanu, īpašnieka rīcībā ir apm. 10 000 rbļ. liels kapitāls; būtu nepieciešami ap 40 000 rbļ. lieli ieguldījumi. *2765. f., 1. apr., 544. l., 32., 73., 86. lp.*
25. **Ziņas par E. Mausnera nažu fabriku. 1919.** Uzņēmums dibināts 1887. gadā. Īpašnieks – E. Mausners. Adrese: Daugavgrīvas ielā 29. 1915. gada augustā mašīnas evakuēja uz Kijevu. Fabrika nav ražotspējīga. *2765. f., 1. apr., 544. l., 107. lp.*
26. **Ziņas par akciju sabiedrības *Tekstils* fabriku. 1919.** Direktors – Pauls Vēbers. Iekārta daļēji saglabājusies. Īpašnieki vēlētos darbu atjaunot, taču nepieciešams finansiāls pabalsts. *2765. f., 1. apr., 545. l., 14., 36. lp.*
27. **Ziņas par Ilģuciema alusdarītavu. 1919.** Īpašnieks – akciju sabiedrība *Ilģuciema alusdarītava*. Adrese: Daugavgrīvas iela 34. Rūpnīcas iekārta nav saglabājusies, tā 1915. gadā tika evakuēta uz Maskavu. Daļa no tās jau pārdota, daļa atrodas Maskavā. Būtu vēlami ārzemju kredīti mašīnu un iekārtu iegādei. *2765. f., 1. apr., 551. l., 4., 36., 71. lp.*
28. **Pārskats par Rīgas fabrikām 1919. un 1920.** Ilģuciemā: Rīgas drāšu fabrika – evakuēta, Mausnera nažu fabrika – evakuēta, Jevtanoviča Rīgas ķīmiskā fabrika – evakuēta, Baltijas anilīna krāsu fabrika *Caseella & Co* – evakuēta. Brāļu Heitmaņu krāsu fabrikas Rīgas filiāle Daugavgrīvas ielā 31 – evakuēta, māla izstrādājumu fabrika *Kerkovius & Co* – evakuēta, Ilģuciema alusdarītava Daugavgrīvas ielā 34 – evakuēta, E. Pulsa alusdarītava *Tanheizers* Daugavgrīvas ielā 49 – evakuēta. *2765. f., 1. apr., 552. l.*
29. **Ilģuciema stikla fabrikas rēķini par nosūtītām precēm. 1932.** Lietā atrodas dokumenti par stikla fabrikas preču eksportu uz Lietuvu; preču sortimentu un eksporta apjomu. *2765. f., 1. apr., 658. l.*
30. **Akciju sabiedrības *Ilģuciema alusdarītava* akcionāru pilsapulču protokoli. 1934–1936.** Lietā atrodamas ziņas par uzņēmuma darbību, ienākumiem un izdevumiem, strādnieku skaitu. *4751. f., 1. apr., 10. l.*
31. **Akciju sabiedrības *Ilģuciema alusdarītava* likvidācijas komisijas sēžu protokoli. 1937.** Sēdēs risināti dažādi organizatoriski un saimnieciska rakstura jautājumi. *4751. f., 1. apr., 11. l.*
32. **Akciju sabiedrības *Ilģuciema alusdarītava* debitoru uzskaites dokumenti. 1937.** Lietā reģistrēts debeta sastāvs un summa. *4751. f., 1. apr., 9. l.*
33. **Akciju sabiedrības *Ilģuciema alusdarītava* reskonto grāmatas. 1937.** *4751. f., 1. apr., 8. l., 15., 16. lp.*
34. **Akciju sabiedrības *Ilģuciema alusdarītava* likvidācijas lieta. 1937–1939.** Dokumenti par alus darītavas īpašumu, tā novērtēšanas protokoli, sarakste ar Latvijas Kredītbanku un akciju sabiedrību *Aldaris* par inventāra pārņemšanu. *4751. f., 1. apr., 12. l.*
35. **Rīgas tirdzniecības pārvaldes lieta par Ilģuciema tirgu. 1882.** Lietā atrodas tirdzniecības pārvaldes sēžu protokoli, kuros izskatītas sūdzības, ka Daugavgrīvas ielā netālu no fabrikas *Tekstils* notiek neatļauta tirdzniecība. Šeit sabraukuši apkārtnes zemnieki un pārdod preces tieši no vezumiem. *2763. f., 1. apr., 741. l.*
36. **Rīgas pilsētas valdes dokumenti par Ilģuciema tirgu. 1890–1913.** Pilsētas valde pieņēmusi lēmumu iekārtot tirgu Daugavgrīvas un Tvaika ielas stūrī. Šim nolūkam nepieciešamo zemesgabalu par 4000 rubļu pārdeva uzņēmējs Lomans. Kopā tirgus iekārtošanai no pilsētas kases tika atvēlēts 6100 rubļu. Lietā ir tirgus novietnes plāns, tirgošanās noteikumi, tirgus vietu izirēšanas līgumi, kā arī 1910. gadā izstrādāts projekts ēkai, kurā varētu iekārtot kantori, kafējnicu, sarga telpas un sabiedrisko tualeti. *2724. f., 2. apr., 2271. l.*
37. **Rīgas pilsētas Tirdzniecības rūpniecības komisijas lieta par Ilģuciema tirgu. 1903–1916.** Lietā atrodas 1904. gadā sastādītais tirgus novietnes situācijas plāns, privātpersonu iesniegumi par atļauju izsniegšanu tirgus būdu, kafējnicu u.c. atvēršanai tirgus teritorijā. Lietā saglabājusies arī sarakste par tirgus teritorijas apgaismošanu, ceļtņu apdrošināšanu un labiekārtošanu. *2763. f., 2. apr., 2191. l.*

XII. IZGLĪTĪBA UN SABIEDRISKĀ DZĪVE

Ilģuciema un Jura ciema iedzīvotājiem bija senas izglītības un kultūras tradīcijas. Kā pirmā šeit 1667. gadā sāka darboties t.s. Zunda skola. To ar rātes atļauju vietējiem latviešu zvejnieku un laivinieku bērniem bija dibinājis zvejnieku amata vecākā J. Nariņa bērnu mājiskolotājs N. Tīlmanis. 1689. gadā atvēra vēl vienu skolu latviešu bērniem, kurā mācījās ap 100 skolēnu.

1865. gadā Ilģuciema iedzīvotāju bērni varēja apmeklēt divas elementārskolas. Kuldīgas ielā 2 Malvīnes Adleras privātmājā darbojās zēnu

elementārskola. Sākotnēji te bija tikai viena klase un strādāja divi skolotāji – K. Ozols un F. Dreimanis. 1898. gadā zēnu elementārskolā atvēra arī otru klasi un audzēkņu skaits palielinājās līdz 130. No 1909. līdz 1912. gadam skolas vajadzībām iznomāja Heinriham Jansonam piederošo ēku Hamaņu ielā 12, bet gadu vēlāk Rīgas Dome pieņēma lēmumu Iļģuciema zēnu elementārskolas vajadzībām celt jaunu ēku Hamaņu ielā 9.

Buļļu ielā Nr. 6, G. Kozlova privātmājā atradās Iļģuciema meiteņu skola. 19. gs. 60. gados te strādāja trīs skolotājas – A. Laimiņa, E. Boitmane un H. Jurjāne.

1881. gadā nodibināja Iļģuciema Palīdzības biedrību. Tās biedri bija Iļģuciema fabriku strādnieki, amatnieki un sīkpilsoņi. Pēc 15 gadu līdzdalības biedrības darbā kārtējās iemaksas vairs nebija jāmaksā, nauda bija jānodod tikai bērū gadījumiem. Izsniegtie slimības pabalsti atkarībā no slimšanas ilguma bija 1–2 rbļ. nedēļā, bērū pabalsts – 20–25 rbļ. Organizācijā bija ap 350 biedru. Pirmā pasaules kara laikā tā savu darbību pārtrauca, bet 1920. gadā tika atjaunota un turpmāk darbojās kā bērū kase.

1883. gada 6. maijā sāka darboties Nordeķu Brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrība, kurā apvienojās gan Nordeķu, gan Iļģuciema namīpašnieki. 1910. gadā tajā bija 150 biedru. Biedrība turpināja darboties arī pēc Pirmā pasaules kara. 1901. gadā brīvprātīgo ugunsdzēsēju biedrību dibināja arī fabrikas Tekstil darbinieki. Jau pirmajā darbības gadā tajā bija 200 biedru, un viens no fabrikas direktoriem pildīja biedrības priekšnieka funkcijas. Biedrības ugunsdzēsēji bija apvienoti vienā vienībā, kas bāzējās fabrikas teritorijā Baltāsmuižas ielā.

1875. gadā Nordeķu muižas teritorijā tika atvērts ebreju lūgšanu nams, un nedaudz vēlāk tika ievēlēta arī tā pārvalde.

19. gadsimta beigās par iemīlotu iedzīvotāju pulcēšanās un izklaides vietu kļuva Dzegužkalns. Vasarā šeit tika organizēti dažādi koncerti un sarīkojumi ar mūziku un dejām.

- 1. Iļģuciema zēnu elementārskolas skolēnu reģistrācijas žurnāls. 1865–1898. 1403. f., 1. apr., 56. l.**
Minēts skolēna vārds, uzvārds, vecums, ticība, kad uzņemts skolā, kurā klasē, kad beidzis skolu.
- 2. Iļģuciema zēnu elementārskolas inventāra pārbaudes grāmata. 1865–1909. 1403. f., 1. apr., 59. l.**
Lietā atrodas inventāra saraksti un atzīmes par priekšmetu stāvokli.
- 3. Iļģuciema zēnu elementārskolas eksaminācijas komisijas protokols. 1893. 1403. f., 1. apr., 64. l.**
Lietā atrodas eksaminēto skolēnu saraksts un iegūtās atzīmes, kā arī komisijas protokols par audzēkņu piemērotību karadienestam.
- 4. Iļģuciema meiteņu elementārskolas audzēkņu sekmju žurnāls. 1895–1914. 1403. f., 1. apr., 40. l.**
Uzrādīti audzēkņu uzvārdi un saņemtās atzīmes.
- 5. Iļģuciema zēnu elementārskolas skolotāja lūgums par telpu paplašināšanu. 1898. 2764. f., 2. apr., 707. l.**
Slokā ir atvērta arī otrā klase, nodarbībām nepietiek telpu.
- 6. Iļģuciema meiteņu elementārskolas audzēknei Jekaterinai Parangovskai izsniegtā skolas apmeklēšanas brīvbiļete. 1906. 1403. f., 1. apr., 36. l.**

7. **Iļģuciema zēnu elementārskolas audzēknim Aleksejam Akudinovam izsniegtā apliecība par potēšanu pret bakām. 1907. 1403. f., 1. apr., 54. l., 1., 2. lp.**
8. **Iļģuciema meiteņu elementārskolas skolēnu kavējumu žurnāls. 1909–1911. 1403. f., 1. apr., 42. l.**
Minēti skolnieču vārdi un atzīmētas kavētās stundas.
9. **Iļģuciema meiteņu elementārskolas iesvētīšanas svētku programma. 10. XI 1911. 1403. f., 1. apr., 36. l.**
Ceremoniju paredzēts iesākt ar lūgšanu, tad neliels pārskata ziņojums par skolas vēsturi un koncerts.
10. **Izraksts no Rīgas Domes protokolu žurnāla par jaunas zēnu elementārskolas ēkas celšanu Iļģuciemā. 1913. 2764. f., 2. apr., 707. l.**
Skolu paredzēts celt Hāmaņa ielā 9, šim nolūkam no pilsētas budžeta atvēlēti 69 000 rbļ.
11. **Iļģuciema meiteņu elementārskolas Ziemassvētku svinību programma. 1913. 1403. f., 1. apr., 36. l.**
Programmu apstiprinājusi Rīgas pilsētas skolu valde. Svinības paredzēts sākt ar lūgšanu, tai sekos koncerts un teātra izrāde.
12. **Ebreju draudzes locekļa Bēra Levinsona sūdzība Krievijas ķeizaram Aleksandram III par nekārtībām ebreju lūgšanu nama pārvaldē. 16. XI 1882. 2724. f., 1. apr., 429. l.**
Iepriekšējais draudzes vecākais nevēlas nodot viņa rīcībā bijušos draudzes dokumentus un rēķinus.
13. **Rīgas Dārzu un parku pārvaldes mūzikas biedrībai Standarts izsniegtā atļauja rīkot koncertu Dzegužkalna estrādē. 23.V 1909. 2770. f., 1. apr., 19. l.**
Koncerts notiks 1909. gada 7. jūnijā. Biedrībai arī jā rūpējas par kārtību koncerta laikā un jāievēro ugunsdrošības noteikumi.
14. **Iļģuciema palīdzības biedrība. 1935–1939. 3235. f., 5. apr., 1020. l.**
Lietā atrodas Preses un biedrību departamenta ziņojumi Politiskajai pārvaldei par biedrības ievēlētām amatpersonām un locekļiem.
15. **Iļģuciema palīdzības biedrība. 1938. 3235. f., 5. apr., 1019. l.**
Lietā atrodas Preses un biedrību departamenta ziņojumi Politiskajai pārvaldei par biedrības ievēlētām amatpersonām un locekļiem.
16. **Iļģuciema stikla fabrikas darbinieku sporta biedrība. 1939. 3235. f., 5. apr., 1021. l.**
Lietā atrodamas konspektīvas ziņas par biedrības darbu: dibināta 1934. gadā, apvieno 60 biedru. Biedrības telpas bez maksas dod fabrikas administrācija.

Sk. vēl:

1. **Iļģuciema meiteņu elementārskolas skolēnu reģistrācijas žurnāls. 1865–1907.** Minēti uzņemto skolnieču vārdi un uzvārdi, vecums, ticība, vecāku sabiedriskais stāvoklis, uzņemšanas datums, klase un skolas beigšanas datums. 1403. f., 1. apr., 39. l.
2. **Ziņojumi par Iļģuciema meiteņu elementārskolu. 1878–1891.** Pārskati par mācību gadu: skolēnu skaits, mācību priekšmeti un sekmes, līdzekļi. 1403. f., 1. apr., 38. l.
3. **Rīgas pilsētas saimnieciskās komisijas lieta par Iļģuciema meiteņu skolu. 1890–1911.** Ēka Buļļu ielā 6 pieder G. Kozlovam un tiek nomāta skolas vajadzībām. Turpat iekārtots arī divistabu dzīvoklis skolotājam Kārlim Grūbem. Tiek risināts jautājums par skolotāja sadzīves apstākļu uzlabošanu. Aukstas un lietošanai nepiemērotas ir arī klašu telpas. Lietā ir detalizēts skolas telpu apraksts. 2764. f., 2. apr., 696. l.

4. **Iļģuciema meiteņu elementārskolai sūtītie augstākstāvošo instanču rīkojumi un pavēles. 1891–1904.** Rīgas mācību apgabala kuratora, pirmā tautas skolu inspektora un Rīgas pilsētas kolēģijas apkārtraksti par mācību gada darba organizēšanu, skolotāju darbu un skolas uzturēšanu. *1403. f., 1. apr., 35. l.*
5. **Rīgas pilsētas saimnieciskās komisijas dokumenti par Iļģuciema zēnu elementārskolu. 1892–1913.** Lietā dokumenti par skolas paplašināšanu, skolas telpu īri un jaunas skolas ēkas celtniecību. *2764. f., 2. apr., 707. l.*
6. **Iļģuciema meiteņu elementārskolas gada darbības pārskati. 1891–1915.** Ziņas par skolnieču skaitu, sekmēm, skolotājiem, viņu algām. *1403. f., 1. apr., 37. l.*
7. **Iļģuciema meiteņu elementārskolai sūtītie augstākstāvošo instanču rīkojumi un pavēles. 1904–1915.** Rīgas mācību apgabala kuratora, pirmā tautas skolu inspektora un Rīgas pilsētas kolēģijas apkārtraksti par mācību gada darba organizēšanu, skolotāju darbu un skolas uzturēšanu. *1403. f., 1. apr., 36. l.*
8. **Iļģuciema meiteņu elementārskolas audzēkņu gala eksāmenu sekmju žurnāls. 1908–1909.** Audzēkņu saraksts un gala eksāmenos saņemtās atzīmes. *1403. f., 1. apr., 41. l.*
9. **Iļģuciema zēnu elementārskolas darba atskaites. 1909–1913.** Atskaitēs minēts skolēnu skaits, mācību grāmatu iegādei, skolotāju algām, skolas uzturēšanai izmantotie līdzekļi. *1403. f., 1. apr., 52. l.*
10. **Lietā par baku potēšanu Iļģuciema zēnu elementārskolā. 1909–1915.** Lietā atrodas dažādu skolēnu apliecības par izdarīto baku potēšanu. *1403. f., 1. apr., 54. l.*
11. **Iļģuciema meiteņu elementārskolas audzēkņu sekmju žurnāls. 1909–1920.** Minēti skolnieču uzvārdi, mācību priekšmeti un saņemtās atzīmes. *1403. f., 1. apr., 43. l.*
12. **Rīgas pilsētas saimnieciskās komisijas lieta par skolu ēku celšanu Baltās muižas, Šķūņu u.c. ielās. 1910–1917.** Lietā atrodas sarakste ar pilsētas valdi par jaunas ēkas celšanu Iļģuciema zēnu elementārskolai. *2764. f., 2. apr., 805. l.*
13. **Iļģuciema meiteņu elementārskolas audzēkņu sekmju žurnāls. 1913–1915.** Minēti skolnieču uzvārdi, mācību priekšmeti un saņemtās atzīmes. *1403. f., 1. apr., 51. l.*
14. **Iļģuciema zēnu elementārskolai sūtītās Skolu valdes instrukcijas par mācību darba organizēšanu un skolas uzturēšanu. 1917–1918.** *1403. f., 1. apr., 53. l.*
15. **Rīgas pilsētas valdes dokumenti par ebreju lūgšanu nama ierīkošanu Nordeķu muižā. 1882.** Saskaņā ar 1875. gada 9. aprīļa Iekšlietu ministra pavēli Nordeķu muižā tika atvērta ebreju lūgšanu nams un nedaudz vēlāk ievēlēta arī tā pārvalde. Lietā atrodas draudzes locekļa Bēra Levinsona sūdzība Rīgas pilsētas valdei un Krievijas ķeizaram par nekārtībām lūgšanu nama administrācijas darbā. *2724. f., 1. apr., 429. l.*